

Η ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ ΙΟΥΝΙΟΥ

ΤΟΥ 1865.

Όλυμπιάς πεπλήρωται, ἀφ' οὗτου ἀνέβη τὸν θρόνον ὁ λαοπόθητος καὶ τρισέβαστος ἡμῶν ἀναξ, ὁ μεγαλεπήβολος ἀναμορφωτὴς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, ὁ Τουρκικὸς Φρειδερίκος Β', ὁ πολυφίλιτος Σουλτάν Ἀβδ-ὐλ-Ἀζίζ χάν. Καὶ ἰδοὺ, ὡς καθ' ἕκαστον ἔτος, ἀλλὰ διὰ πλείονος ὑπὲρ ποτε μεγαλοπρεπείας καὶ λαμπρότητος, οἱ ὑπουργοί, οἱ ὑπάλληλοι, οἱ πρέσβεις τῶν ξένων δυνάμεων, οἱ μεγαλέμποροι, μικρέμποροι, ἅπαντα τὰ ἐπιτηδεύματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἅπας ὁ λαὸς, ἔθνη, φυλαί, γλώσσαι συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ὅπως πανηγυρίσωσιν ἐπαξίως τὴν ἐπετηρίδα τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τῆς Α. Μ. ἐπετηρίδα σημεῖουσιν νέαν ἐποχὴν, ἐποχὴν πολιτισμοῦ, ἐποχὴν ἀναμορφώσεως, ἐποχὴν νικῶν, ἐποχὴν μεγαλείου, ἐποχὴν ἐσωτερικῆς εὐημερίας καὶ ἐξωτερικοῦ σεβασμοῦ, εἰς τὴν πολυσέλιδον ἱστορίαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Καὶ ἰδοὺ κρατερότερος τῆς Ὀλυμπιονίκης, ἀριστεύσας καθ' ἅπαντας τοὺς ἀγῶνας τῶν ὁσημέραι ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ χώρᾳ τελουμένων Ὀλυμπίων, τῆς νέας ταύτης παλαιστρας, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ὁ μεγαλόνομος υἱὸς τοῦ Φιλίππου δὲν θά ἀπηξίου ν' ἀγωνισθῆ, ἰδοὺ τεράστιός τις ἀθλητὴς, νικήσας οὐχὶ κατὰ τὴν πάλην, ἢ τὴν πυγμὴν, ἢ τὸν δίσκον, οὐχὶ κατὰ τὴν ἵπποδρομίαν, ἢ τὴν ἀρματοδρομίαν, ἀλλὰ κατὰ τὸν μέγιστον ἀπάντων τῶν ἀγῶνων, κατὰ τὴν καταπάλαισιν τῆς μυριοκεφάλου τῆς ἀπαιδεύσεως καὶ βρβαρότητος ὕδρας, ἰδοὺ ὁ νέος οὗτος Καλλίνικος Ἡρακλῆς, ὁ συνεργούμενος ὑπὸ τοῦ συνετοῦ Ἰολάου, στεφανοῦται σήμερον ὑπ' ἀπάντων τῶν θεατῶν οὐχὶ πλέον ἐλαίας, ἢ δάφνης, ἢ σελίνου, ἢ πίτυος θαλλῶ, ἀλλὰ τῷ ἀγλαωτάτῳ ἀπάντων

τῶν στεφάνων, ταῖς ἐνδείξεσι τοῦ σεβασμοῦ τῶν ξένων, ταῖς φωναῖς καὶ εὐφημίαις τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν αὐτοῦ ὑπηκόων.

Ποῦ νῦν γε ὁ θεῖος ὄρνιξ τοῦ Διὸς, ὁ αἰθεροβάμων Πίνδαρος, ὅπως ἐξυμνήσῃ ἀξίως τοὺς ἄθλους τοῦ μεγάλου ἀθλητοῦ; Ποῦ γε ὁ λιγύφωνος καὶ κυκνομελής Σοφοκλῆς ὅπως παραστήσῃ τὴν κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν θεῶν τοῦ Βοσπόρου, τὴν παριστώσαν τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπιγείου Παραδείσου; Φεῦ! τὸ ἐφ' ἡμῖν δὲν ἠθέλομεν δυνηθῆ νὰ παραστήσωμεν αὐτήν,

οὐδ' εἰ μοι δέκα μὲν γλώσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἴεν,
φωνῆ δ' ἄρρηκτος, χάλκειον δὲ μοι ἦτορ ἐνείη.

ἵνα καθ' Ὀμηρον εἴπομεν. Ἀλλὰ πεπεσμεθα ὅτ εἴπερ ἔζη ὁ Θεβαῖος κύκνος δὲν θά ἐνθουσία πλέον ὑπὲρ τοῦ Ἰέρωνος καὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων, ἀλλὰ θά ἐξεφώνει ὑπὲρ τῶν νέων Ὀλυμπίων καὶ τοῦ νέου Ὀλυμπιακοῦ τό:

Μηδ' Ὀλυμπίας ἀγῶνα
φέρτερον αὐδάσομεν·
ἔθεν ὁ πολύφατος
ἕμνος ἀμφιβάλλεται
σοφῶ μητίεσι, κηλαδεῖν
Κρήνου παῖδ' ἐς ἀφνεῖν ἰκομένους
μάκαιραν Σουλτανικὴν ἔστιν,
θεμιστεῖν ἐς ἀμφέπει
σκάπτων ἐν πολυκάλῳ
Βυζαντίῳ·

πεπεσμεθα, λέγομεν. ὅτι, εἴπερ ἔζη ὁ καλλικέλαδος Σοφοκλῆς καὶ ἔβλεπε τὴν ἀεῖποτε μὲν, ἰδίᾳ δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν, καλλονὴν τοῦ Βοσπόρου, δὲν θά ἐτόλμα ποτὲ ὅπως ὀνομάσῃ τὸ Κολωνόν, εἰ καὶ πατρίδα αὐτοῦ, τὰ κράτιστα γὰρ ἔπαντα.

Καὶ τῷ ὄντι, ποῖόν ποτε μέρος ἔχει τὴν μαγευτικὴν καὶ ἄφατον ἐκείνην καλλονὴν τοῦ Βοσπόρου, τοῦ Βοσπόρου, ἐνῶ δύο Ἡπειροὶ τῆς Οἰκουμένης ἢ γηραιὰ Ἀσία καὶ ἡ νεανικὴ καὶ ζωηρὰ Εὐρώπη, τείνουσι τὰς χεῖρας ὅπως περιπτυχθῶσιν ἀλλήλας

ἐν ἀδελφικῷ ἀσπασμῷ; Ἰποθετίσθωσαν λοιπὸν αἱ δύο αὐταὶ παραλίαι ὑπὸ μυρίων πεποικιλμένοι φωταγωγημάτων, καὶ ἀπαστράπτουσαι ὑπὸ τοῦ μαρμαίροντος καὶ ὑποτρέμοντος φωτός τῶν πυροτεχνημάτων καὶ Βεγγαλικῶν πυρῶν, ὑποθετίσθω ὁ ἥρεμος φλοίσβος τοῦ παρακτιοῦ κύματος, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ σιγαλέου θροῦ τῶν δένδρων, ὑποθετίσθωσαν ἀμφοτέραι αἱ ἀκταὶ βροίθουσαι χαριεστάτων ἀκατιῶν, πλήρων Νηρηίδων, ἃς ἤθελες ὑπολάβει χορευούσας ἐπὶ τῶν κυμάτων, ὑποθετίσθωσαν λεπταὶ τινες καὶ ἀδιόρατοι ψεκάδες, πίπτουσαι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ μαργαριτοῦσαι τὰ ἀνθη καὶ τὴν χλόην, ὑποθετίσθω πόρρωθεν διακρινόμενη Σταμποῦλ ἡ ὠραία, ἧς τὰ τέμνη καὶ τὰ μιναρποῦργια, ὑπὸ μυριάδων λύχνων καταστλιθόμενα, ἀντανεκλῶντο ἐπὶ τε τοῦ αὐρανοῦ θόλου καὶ ἐπὶ τῆς ἀτρυγέτοιο θαλάσσης, ὑποθετίσθω τὸ λαοφιλεπὸν ὄνομα τῆς Α. Μ. αἴγλη ἐστεμμένον καὶ φωτὶ τερεινοτάτῳ ἀπαυγάζον, ἐκ μυρίων προφαινόμενων οἰκῶν, ὑποθετίσθω φωτεινὸν τρίγωνον, οὗ ἡ μὲν μία γωνία ἦν ὁ Πύργος τοῦ Ἀσάνδρου, ἡ δευτέρα δὲ ὁ Γενουητικὸς τοῦ Χριστοῦ, ἡ δὲ τρίτη τὸ τέμενος τοῦ κατακτητοῦ, ἀναλάμπον ἐκ μυρίων φώτων, κατὰ δὲ τὴν βάσιν φαινόμενον οἶονεὶ κἀκείν, ἕνεκα τῆς ἐπὶ τῶν ἰσῶν, τῶν πλευρῶν, καὶ τῶν ἰστίων τῶν πλοίων μυριοφειγούσας λυχνοφορίας, ὑποθετίσθωσαν, λέγομεν, πάντα ταῦτα, ἐν ἐνὶ βλέμματι συμπεριλαμβανόμενα, καὶ τότε μόνον δύναται τις νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ, εἰ καὶ μικράν, τοῦ μαγικῆς ἐκείνου πανοράματος.

Ἀλλὰ προδῶμεν περαιτέρω ἡ φωταγωγία ἐξαιολογεῖται προχωροῦσα, ἰδίᾳ δὲ ἐπισύρουσι τὰ βλέμματα ἡμῶν κατὰ μὲν τὴν Εὐρωπαϊκὴν ὄχθη τὰ μέγαρα τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ Ἐδχέμ Πασᾶ κατὰ τὸ Ὀρτάκιο, καὶ τὰ τῶν Ἰπουργῶν Ἀλῆ Πασᾶ καὶ Κιαμῆ Πασᾶ καὶ τέλος τὸ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Περσίας Μίρζα Χουσεΐν χάν κατὰ τὸ Βεθίκιον, κατὰ δὲ τὴν Ἀσιατικὴν, τὸ μέγαρον τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ καὶ ὁ στρατῶν τοῦ Κούλεϊ. Τέλος φθάνομεν εἰς τὸ μέρος τῆς ἑορτῆς. Δύο μέγαρα, κείμενα ἀντικρῶ ἀλλήλων, ἀνθαμιλλῶνται πότερον ὑπερβῆ τὸ ἕτερον καὶ τὸ μὲν κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν ὄχθη ἐν τῷ Ἐμιργκιᾷ κείμενον περιεβλήθη ὅλως Ἀσιατικὴν μεγαλοπρέπειαν, ἀξίαν τῆς γραφίδος τοῦ Σύντακτου τῆς Χαλιμάς, καὶ μυριάς πυροτεχνημάτων ῥιπαζέται ἀδιαλείπτως ἀπὸ τῶν ἐνώπιον αὐτοῦ ἠγχιροβολημένων δύο πλοίων, ἅτινα ἐξερευνοῦνται φλόγας, εἰς χαριέσσας καμπὰς ἐλισσομένης ἀπὸ τῶν πλευρῶν, ἀπὸ τῶν ἰσῶν, ἀπὸ τῆς πύρας, ἀπὸ τῆς πρύμνης, ἀπὸ τῆς σημαίας, ἀπὸ τῆς εὐρυστόμου ἐστίης, φλόγας, καθηδονούσας τὴν ὄρξαιν, ἐνῶ συγχρόνως γοητευτικὴ μουσικὴ, παιανίζουσα ἐντὸς αὐτῶν, κατακλεῖ τὴν ἀκοήν· τὸ μέγαρον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν ἀντιβασιλέα τῆς

Αἰγύπτου, εἰς τὸν διάδοχον τῶν Πτολεμαίων, εἰς τὸν ἕξιον τοιοῦτου κυριάρχου ὑποτελῆ, εἰς τὸν μὲν τοῦ ἡρώος Ἰβραχὴμ Πασᾶ, εἰς ἐκείνον, ὅστις ἐξακολουθεῖ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἀναμόρφωσιν, ἧς κατήρξαντο οἱ ἐνδοξοὶ αὐτοῦ πρόγονοι, εἰς τὸν φίλον τῆς Παιδείας καὶ τῆς Προόδου, εἰς τὸν λαοφιλεπὸν Ἰσμαῆλ Πασᾶν. Τὸ δὲ ἀντικρῶ κατὰ τὴν Κάλιντζαν κείμενον συνέμιζε τὴν Ἀσιατικὴν μεγαλοπρέπειαν πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν χάριν καὶ ἔπλασεν εἰδὸς τι νέου φαινομένου, τέως ἀγνώστου φαινομένου, καταθαμβοῦντος μὲν διὰ τῆς μεγαλοπρεπείας, καταθέλλοντος δὲ διὰ τῆς χάριτος ἄλλ' εἰς τίνα ἀνήκει τὸ παλάτιον τοῦτο; ἐρωτήσωμεν τὸν λαόν, καὶ ὁ λαὸς θέλει ἀπαντήσει διὰ μυριοστόμου γλώσσης, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν Ἰσλαμ τοῦ στεμματοστεφοῦς νέου Ἡρακλέους, εἰς τὸν Καθούρ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, εἰς τὸν μέγαν καὶ πολὺν ἐν διπλωμάταις καὶ πολιτικοῖς ἀνδράσιν, εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν Φουάτ Πασᾶν.

Τὸ ὄνομα τῆς Α. Γ. τοῦ μεγάλου Βεζύρου διατείνει τὸν κῆπον αὐτοῦ εἰς δύο μέρη: εἰς ἀνθῶνα κείμενον μεταξὺ τῆς προκυμαίας καὶ τοῦ ὕδατος καὶ εἰς ἀλουλλίον τι κατὰ τὸν Ἀγγλικὸν τρόπον κείμενον ἐπὶ τοῦ ἐπιχειμένου λόφου καὶ ἐν μὲν τῷ ἀνθῶνι πληθὺς λίθων καὶ φανῶν βενετικῶν ἀπὸ στραπτειν, ἐκ μέσου τῶν ὁποίων πιδάξ τις ἐξεσφενδόνιζε πρισματικὸν δράγμα, ἐν δὲ τῷ λαυροῖνθῳ ἐκείνῳ περιεφέροντο πληθὺς κυριῶν, πλουσίας καὶ κομψῶς κεκοσμημένων. Ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ ὕδατος, σπινθηροβολούσαις ὑπὸ φωτός, ὁ χορὸς ἤδη ἤρξατο παιανίζουσαις λαμπρὰς στρατιωτικῆς μουσικῆς: ἐπὶ ὑψώματος δὲ ὑπεράνω χρυσοκοσμῆτου θρόνου ἀνήρτητο ἡ εἰκὼν τῆς Α. Μ. ἔχουσα κύκλω τρόπαιον ἐξ ἀνατολικῶν ὀπλων, φυλασσομένων ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τῆς Α. Μ.

Ἐν δὲ τῷ ἀλουλλίῳ, οὗ ἡ κλίμαξ ἐφωτίζετο ὑπὸ μεγάλου φωτεινοῦ ἀστέρος, τὰ πάντα, αἱ κορυφαὶ τῶν δένδρων, τὰ περίπτερα, ἡ ἐπὶ τῆς λίμνης γέφυρα, ἡ ἐλικοειδὴς κλίμαξ τῆς ἐν τῇ λιμνῇ σκιαδός, ἦσαν κεκοσμημένα διὰ λύχνων καὶ φανῶν, ὧν ἐπεμελοῦντο λευχειμονοῦντες ναῦται: ἐπὶ δὲ τοῦ σκοτεινοῦ φυλλώματος τοῦ τορευτοῦ ὄρου ἐξεῖχε πυρίνη ἡμισέληνος, ἔχουσα ἑκατέρωθεν πλείστους ἀστέρας: τέλος δὲ ὀρχήστρα, κεκρυμμένη εἰς ἐν τῶν περιχειλούντων τὴν λίμνην πυκνωμάτων, ἦδε διάφορα λιγυρὰ μέλη.

Τοιαύτη ἡ περιγραφή τῆς ἑσπέρας ἐκείνης, περιγραφή ὑπὸ ἀσθενοῦς μὲν καλᾶμου, καρδιάς δὲ πλήρους συγκινήσεως γεγραμμένη. Πολλάκις ἐχύσαμεν εὐγνωμοσύνης καὶ συγκινήσεως δάκρυα, ἀναλογιζόμενοι ὅτι ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ σκιάν τοῦ τρισενδόξου Μονάρχου μας καὶ τῶν Σεβαστῶν Ἰπουργῶν του ἀκμάζουσι τὰ πάντα, ἰδίᾳ δὲ θάλλει ὡς νεόφυτον ἐλαίας ἡ Παιδεία, καὶ ἡ Ἐπιστήμη κραταιοῦται, χάρις εἰς τὰς γενναίας φιλοδωρήσεις τῆς Α. Μ. ἣν δικτηροῖν ὁ Ἰψιστος ἀκράδαντον, εὐαίωνα, μακρῶνα καὶ νικηφόρον ἐπὶ

τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Αὐτῆς θρόνου πρὸς παραμυθίαν τῶν πασχόντων, πρὸς κλέος τοῦ Κράτους, καὶ πρὸς κραταιώσιν τῆς Ἐπιστήμης! Τοῦτον μόνον τὸν φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸν τρισεβαστον ἡμῶν Ἄνακτα, καὶ μετ' εὐχαριστήσεως δραττόμεθα τῆς εὐκαιρίας ὅπως ἐνδείξωμεν ταύτην δημοσίᾳ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

ΑΡΘΡΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἐὰν δ' ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία δὲν ἀντέστη ἀρκευτῶς πρὸς τὰ στενὰ αἰσθήματα, τὰ παραγαγόντα τὸν ἀποχωρισμὸν αὐτῆς, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, τὸ ἀφ' ἑαυτῆς, οὐδὲν ἐπραξεν ὅπως ἀποτρέψῃ τὴν ἀπαισίον ταύτην ἐκβαίν. Ἰσχυρότερα τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Ἀρμενικῆς, δὲν ὑποστήριξεν αὐτὴν ἐν ἡμέραις συμφορᾶς. Κατέγουσα τὰς ἀληθεῖς ἀποφάσεις τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, ὡς καὶ τὰς διασαφῆσεις τῶν σοφῶν αὐτῆς διδασκάλων, παρημέλησε νὰ διαβιβάσῃ ταύτας εἰς Ἀρμενίαν, νὰ καταστήσῃ ταύτας προσδεκτὰς μετ' ἡπιότητος, νὰ ὑποφέρῃ μετ' ἐπιεικείας καὶ ὑπομονῆς τὰς παρενοήσεις. Ἐὰν αὕτη ἐξέτεινε μετ' ἀγαθότατος καὶ ἀγάπης τοῦ βραχίονος αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀρμενικὴν Ἐκκλησίαν, πιθανὸν ἦ ἀσύμφορος ἀποχώρησις νὰ μὴ ἐγίνετο.

Ἴνα δ' ἐπιτευχθῆ ἡ προσέγγισις, ὄφειλον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν νὰ βραδύσῃ πρὸς τὰ ἐμπρός ὄφειλον νὰ ὑποχωρήσωσιν ἀμοιβαίως ὅπως φάσωσιν εἰς σημείοντι συμβιβασμοῦ αἱ γραμμαι, αἱ τείνουσαι πρὸς σχηματισμὸν γωνίας, αὐταὶ μόναι συναντῶνται, αἱ δὲ παραλληλοὶ οὐδέποτε.

Ἡ ἀνάμνησις τῆς εὐδαίμονος ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ ἑνωσις εἶχε βασιλεύσει μεταξὺ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ δι' αὐτῆς, μετὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐπιθυμία, ἣν αὕτη ἠσθάνετο ὅπως παρηγορηθῆ καὶ στηριχθῆται, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἐν τῇ κοινῇ πίστει (Πρὸς Ῥωμ. 1, 12), ἔφερε πάντοτε τὸν κλάδον τοῦτον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ νὰ συσφιγῶσιν τοὺς δεσμοὺς, οὓς ἀξιολύπητοι παρενοήσεις εἶχον διασπάσει. Ἐν δὲ τῇ ἱστορίᾳ ἀπαντᾶμεν πλείστα ἀποκρίματα πρὸς ἐπιτεῦξιν τοῦ σκοποῦ τούτου, ἀποκρίματα κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον εὐτυχεῖς, καὶ αἵτινες μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἐστέφθησαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω προμνηθεῖσάντων συνόδων, οἱ Ἀρμένιοι συνεκάλεσαν πολλὰς ἄλλας πρὸς διαφώτισιν ἑαυτῶν περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῶν δογμάτων τῆς Οἰκουμενικῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, τῆς πέτρας ταύτης τοῦ σκηνδαλοῦ, ἐφ' ἧς ἀσίποτε ἐναυάγησεν ἡ ἑνωσις. Οὕτω, συνήλθον εἰς Σύνο-

δον τῷ 629, ἐν τῇ πόλει Καρίνη, ὑποχρωθέντες ἵνα πράξωσι τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνος αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ἐν τινὶ αὐτοῦ μεταβάσει εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἠλπίζεν ὅτι ἡ διὰ τοῦ δόγματος ἑνωσις ἤθελε χρησιμεύσει αὐτῷ ὡς ἐπιδοθήμα ἐν τῷ μέσῳ τῶν κινδύνων, οὓς διέτρεχεν ἡ Αὐτοκρατορία ἐν τῇ ἀπωτάτῳ Ἀνατολῇ. Ἐκτὸς δὲ τοῦ πολιτικοῦ τούτου αἰτίου, ὠδήγητο ἐπίσης καὶ ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ αἰσθημάτων, ὑποφῶρον ἐκ τοῦ ἀποχωρισμοῦ, ὅστις διὰ τὴν Ἀρμενίαν ἦτο πηγὴ διαίρεσεων καὶ ἠθικῶν ταραχῶν.

Τὸ σχέδιον τοῦ Αὐτοκράτορος ὑπεστηρίχθη ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ Καθολικοῦ Ἐσδρα, μεταβάντος εἰς Καρίνην καὶ συνοδευομένου ὑπὸ πλείστων ἐπισκόπων καὶ θεολόγων. Ἐκεῖ δ' ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἀρμενίας συνδιελέχθη μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅστις ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ παραδεχθῆ τὴν τετάρτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον· ἀλλ' ἡ τοσάκις καταστραφείσα καὶ τοσάκις ἀνασκευασθεῖσα κατηγορία κατὰ τῆς ἱερᾶς ταύτης Συνόδου συνεζητήθη ἐκ νέου. Οἱ Ἀρμένιοι ἠξίωσαν ὅτι ἡ ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος εἶχε παρεκτραπῆ, παραδεχθεῖσα τὸ σφαλερὸν δόγμα τοῦ Νεστορίου, καθ' ὃ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνεγνωρίζοντο δύο φύσεις ἐν δυσὶν οὐσίαις διεστώσαις.

Ὡς γνωστὸν, οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες ἐκαλλιέργουν τὴν σπουδὴν τῆς Θεολογίας, καὶ δύναται τις μάλιστα νὰ εἴπῃ ὅτι μεγάλως ἀνεμειγνύοντο, καὶ ὅτι ἤθελον πράξει κάλλιον ἀσχολούμενοι περὶ τοῦ διαδήματός των, παρά νὰ παραβιάζωσι τὸ δικαίωμα τῶν θεολόγων.

Ἐν τῇ περὶ ἧς ἀνεμνήσθημεν περιστάσει ταύτῃ, αἱ θεολογικαὶ σπουδαὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου ἐχρησίμευσαν αὐτῷ μεγάλως. Οὗτος ἐξέθηκεν ἐγγράφως πρὸς τὸν Καθολικὸν τῆς Ἀρμενίας τὰ δόγματα τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου διὰ σαφηνείας καὶ ἀκριβείας, ἀξίαν ἀληθοῦς θεολογίας, εἰδὸς, τῷ εἶπεν, ἀνάγνωθι καὶ ἐξέτασον. Ἐὰν λοι ἀποδείξῃς ὅτι ἐν τούτῳ ὑπάρχει τι ἐναντίον τῷ θεῷ δόγματι, τότε θέλω προσπαθῆσαι νὰ ἐπιστρέψω ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας πρὸς τὸ σὲν δόγμα· ἐν ἐναντίᾳ ὁμοῦ περιπτώσει, ὄφειλεις νὰ πιστεύσῃς ὡς ἡμεῖς. • Δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἀμείλησεν λογικώτερον. Ὁ Καθολικὸς ἀνέγνω τὸ ἔγγραφον τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ὡμολόγησεν ὅτι τὸ ἐκτεθέν δόγμα ἦν ἀκριβές. Ἀλλὰ τὸ δυσκολώτερον ἦν νὰ πεισθῶσιν εἰς τὴν γνώμην ταύτην οἱ ἐπίσκοποι καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἀρμενίας.

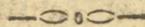
Ὁ Ἀρμένιος ἐστὶν ἰσχυρογνώμων, συντηρητικὸς, προτέρημα καὶ ἐλάττωμα πάντων τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν. Ἡ σύσκεψις τῆς ἐν Θεοδοσιουπόλει Συνόδου, ἐν ἣ παρήσαν οἱ πρόκριτοι τῶν λαϊκῶν μετὰ τῶν ἐπισκόπων, ἦτο λίαν θορυβώδης, ἡ δ' ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος πλείστα ἐνώπιον τῶν προκατελημμένων ἐρθαλμῶν των ὡς τρομερὸν φέσμα. Ἡ εὐφράδειξ τοῦ Θεοδώρου, συγγενοῦς τοῦ

ὧν ἤθελον ἀντλήσει τὰ ἐπιχειρήματα. «Εἴμεθα, λέγει, δύο μεσότοιχα κειωρισμένα· θέσωμεν διὰ τὰ δύο ταύτα μεσότοιχα τὸν αὐτὸν θεμέλιον λίθον, τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν· λάθωμεν ὡς κριτὰς ἡμῶν τὰ συγγράμματα τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν προφητῶν, ὡς καὶ τὰς ἐρμηνείας τῶν ὀρθοδόξων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ πίστις καὶ οἱ κριταὶ οὗτοι θέλουσιν ἀναγνωρίσει ὡς ἀληθῆ καὶ σύμφωνον τῇ κρίσει αὐτῶν, ἢ πίστις αὐτῶν νὰ γείνη παραδεκτὴ ἄνευ δισταγμοῦ· ἀλλὰ διὰ τὸ δόγμα, τὴν παράδοσιν, ἅτινα δὲν ἤθελον εἰσθεῖ σύμφωνα τῇ αὐτῇ διδασκαλίᾳ, ἔστωσαν ἡ ἡμέτερα ἢ ὑμέτερα, ὀφείλομεν νὰ τὰ ἐγκαταλείψωμεν!

« Ἡ ἔρευνα καὶ ἡ συζήτησις, ἅτινα θέλομεν ἀναλάβει, ὀφείλοσι νὰ μὴ ᾧσιν ἀντιφάσεις καὶ ἀνωφελῆ σοφίσματα, ὡς μέχρι τοῦδε ἐγένετο ἐπὶ πλείστον καιρὸν ὁ τρόπος οὗτος· οὐδεμίαν ὀφείλειαν προσήνεγκε τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον βλάβην. Ὅστις δὴποτε, ἵνα νικήσῃ τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ καὶ ἐπευφημηθῇ, ἐπινοῆ νέας λέξεις, οὗτος εἶναι μᾶλλον λεξιθήρας, ἢ λειτουργὸς τοῦ Θεοῦ· πλήττει μᾶλλον τὰ ὑπὸ τοῦ θανάτου καταβεβλημένα μέλη τοῦ Χριστοῦ, ἢ περιθάλπει αὐτά.»

Ἀναγινώσκων τις τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ναρσῆ, δὲν δύναται παρὰ νὰ θαυμάσῃ τὸ ὑψηλὸν πνεῦμα, τὸν πρὸς τὴν εἰρήνην ἔρωτα, τὴν σοφίαν, τὴν ἐξουδένειάν του. Ἄπασαι δ' αἱ ἰδιότητες αὐταὶ ἐπραγματοποιήθησαν διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς ἀνταπεινωμένης ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ, καὶ ἥτις κατ' ἐξοχὴν ἐπιδείκνυται ἐν τῷ τέλει. «Ἐάν λείπη τι, λέγει ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ, οἱ σοφοὶ ὑμῶν θέλουσι τὸ ἀναπληρῶσαι.»

(Ἔπεται συνέχεια).

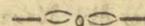

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

ΛΙΣΧΥΛΟΥ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ.

(Συνεχεια ἀριθμ. 1.)

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΟΥΣ.

Αἱ μεγάλαι ψυχαὶ ἐν ταῖς μεγάλας αὐτῶν συμφοραῖς δὲν θέλουσι νὰ εὐρίσκῃ ὁ στόνος αὐτῶν ἤχώ. Ἐνθα ἡ ἀγρία ἐρμηία ἐπιχέει τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐτῆς σιωπὴν, ἐνθα οὐδὲ φωνὴ ἀνθρώπου, οὐδὲ ἔχνος ὄντος τινὸς ἀνακαλύπτεται, ἀφίνοσιν ἐλευθέραν τὴν ἐξοδὸν τῶν στόνων καὶ τῶν μυχιῶν αὐτῶν προκρίτων, διότι εἰσὶ βέβηκοι, ὅτι οὐδεὶς θέλει ἀπολαύσει τὴν ἡδονὴν τῆς ἀκούσῃ τοῦ στενυγμοῦ τῆς κατατρυχομένης αὐτῶν ψυχῆς, καὶ τὰς διαμαρτυρήσεις αὐτῶν κατὰ τῆς ἀδίκου βίας, ἣν ὑφίστανται χάριν ἄλλων ἀσθενετέρων,

ἢ χάριν ἰδέας, ἢς μετριοφρόνως δὲν ἐπιθυμοῦσι ν' ἀποδοθῇ εἰς αὐτοὺς ἢ πρωτοβουλία. Οἱ ὀρθῶν καὶ οἱ κλαυθμοὶ ἀνήκουσιν εἰς τὰς ἀδυάτους ψυχάς. Ἡ ἀστάθεια καὶ ἡ φρίκη ἐνώπιον τῶν κινδύνων δὲν εἶναι ἴδιον τῶν ἡρωϊκῶν καρδιῶν, ἀλλὰ τὸ ἐν μέσῳ τῆς συμφορᾶς καὶ τῶν ταλαιπωριῶν διατηρούμενον ἠθικὸν μεγαλεῖον καὶ ἡ ἀκλόνητος πεποίθησις εἰς τὸ δικαίως πραχθὲν ἐνώπιον πάσης δυστυχίας, πάσης μελλούσης καταφοράς, πάσης ἀπειλῆς. Ὁ ἡρωϊσμός οὗτος ἀγνίζει, ἀποθεώνει, καὶ καθιστᾷ θαυμαστὴν τὴν ταλαιπωρουμένην μεγάλην ψυχὴν, ἐξαγιάζει δὲ τὰς ἱεράς καὶ δικαίας ἐκείνας ἀρχὰς καὶ ἰδέας, ὑπὲρ ὧν ἡ πάσχουσα ψυχὴ φορεῖ τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον· Ταῦτα πάντα εἶχεν ὁ ποιητὴς, ὁπότεν ἐδημιούργει τὸν χαρακτήρα τοῦ Προμηθεῦς, καὶ ταῦτα πάντα ἐπραγματοποίησε καὶ ἐφήρμοσεν ἐπιτυχῶς, μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν ὑπερφύας καὶ ὀξυνοίας.

Ὁ ἦρωϊς τῆς τραγωδίας, ἀναφανίζομενος ἐπὶ τῆς σκηνῆς, εὐρίσκειται, ὡς γνωστὸν, μεταξύ τοῦ Κράτους καὶ τῆς Βίας, δύο θεοτήτων ὡμῶν καὶ ἀγρίων, συμπαρέδρων τοῦ Διὸς καὶ τῆς θεότητος τοῦ Ἡραίου, μὴ τολμώσης νὰ παραβῇ τὰς προσταγὰς, ἃς πρὸς τοῦ Διὸς ἔλαβεν.

Ἄπαξ λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν καταδίκην, ἣν μέλει νὰ ὑποστῇ, ὁ Προμηθεὺς ὀπλίζεται διὰ τῆς ὑπερανθρώπου ἐκείνης ὑπομονῆς καὶ τῆς ἀνηκούστου ἐκείνης καρτερίας, ἥτις χαρακτηρίζει μόνους τοὺς ἐξόχους καὶ ὑπερανθρώπους ἦρωϊς. Ἐν μέσῳ τῶν τριῶν φοβερῶν ἐκτελεστώτων τῶν διαταγῶν τοῦ Διὸς ἵσταται μεγαλοπρεπῆς καὶ ἀτάραχος ὁ Τιτάν, φέρων ἐπὶ τοῦ θείου αὐτοῦ μετώπου μόνον τὰς ἀριδύλους σφραγίδας τῆς ἐσωτερικῆς πάλης, τὰς ρυτίδας ἐκείνας τῆς μεγαλονοίας, ἃς ἀτενίζων ὁ θεατὴς, λησμονεῖ πᾶν τὸ περίεξ τοῦ ἦρωϊς ἱστάμενον καὶ πᾶν τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του κλωρούμενον, καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐμβατεύσῃ, εἰ δυνατόν, εἰς τὰς διαθέσεις τῆς ἀδεσμεύτου ψυχῆς τοῦ δεσμώτου Θεοῦ.

Ἡ Βία σιωπᾷ σιωπῆν ἀγρίαν, τὸ δὲ Κράτος εἰς ὕβρις μοχθηρὰς καὶ εἰς δικτακὰς εἰρωνείας ἐκτραχηλίζεται, ἐνῶ ἡ συνοδία φθάνει τὸν ὑπερόριον σταθμὸν, ἐνῶ ὁ κατάδικος θέλει προσηλωθῆ δεσμῶτι ἀββήκτοις. Ὁ Ἡραῖος, σιωπηλὸς καὶ κατηφῆς, κρατεῖ τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὸν πάσχοντα συνάδελφον θεὸν συμπονεῖ. Ἀλλὰ τὸ Κράτος, ἀκκμπτον ὡς ὁ ἀδάμας καὶ ἀμετάπειστον ὡς ἡ Εἰμαρμένη, ἀναμυμήσει εἰς τὸν ὀκνοῦντα Ἡραῖστον τὰς ὑψηλὰς διαταγὰς. Καὶ ἤδη, μετὰ δισταγμοῦ, καὶ μετὰ τρυφερὰς ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος ἐκφράσεις, ὁ Ἡραῖστος πείθεται νὰ ὑψώσῃ τὴν σφύραν, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐκτελέσῃ. Τὰς εἰρωνείας καὶ τοῦ Κράτους τὴν ἀχαλίνωτον ἐκφράσιν περιφρονῶν ὁ ἦρωϊς σιωπᾷ. Οὐδὲ ἐπιθυμεῖ νὰ καταβῇ τοσοῦτῳ χθαμαλῶς ὁ παλίων ἐναντίον ὀλοκλήρου τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ ἦρωϊς οὗτος, ὁ πτωχεύ-

φόρος τῶν ἠθικῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ πνεύματος, δὲν νομίζει πρέπον νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸς θεότητας τῆς κτηνώδους ἰσχύος καὶ τῆς βίας, τὰς ὅλως ἀντιθέτους ταύτας δυνάμεις τῶ ἠθικῶν σθένος, οὐτινος αὐτὸς εἶναι ἀναπαραστάτης καὶ ἀρχηγός.

Οὐδὲ πρὸς τὸν συμπάσχοντα δὲ καὶ θλιβερῶς συμμεριζόμενον τὴν δυστυχίαν του καὶ διὰ λόγων μαλακῶν ἀποστρεφόμενον Ἡραῖστον ἀνοίγει τὸ στόμα ὅπως λαλήσῃ ὁ ἦρωϊς. Ἐν τῇ συναισθήσει τοῦ καθήκοντος, ὅπερ ἔπραξεν, ἀνακαλύπτει ἀρκουσκὴν ἠθικὴν ὑπερηφάνειαν, οὐδὲ θέλει ν' ἀκούσῃ λόγους συμπαθεῖς, ἢ ν' ἀποδώσῃ λόγους εὐγνώμονας ὁ ὑπὸ τῆς ἀπολύτου βίας τῶν Οὐρανῶν ἀδίκως εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου ὀδηγούμενος. Μισῶν τὸν ἀδικὸν οὐρανὸν, τὸν μισεῖ ἐν συνόλῳ.

Τὸ ἔργον τῶν δημίων ἤδη ἐκτελεῖται. Τῶν γαιτονικῶν ἀντρων καὶ τῶν πλησιοχώρων σπηλαίων τὰ βᾶθη ἀντηχοῦσι τῆς σφύρας τοῦ Ἡραίου τὴν μονότονον καὶ σιδηρὰν ἤχώ. Ὁ ἦρωϊς προσηλωθῆ, καὶ οἱ ἐκτελεσταὶ τῶν διαταγῶν τοῦ Κρονίωνος ἀπέρχονται. Ὁ ἦρωϊς ἀπολείπεται μόνος, συντρόφους ἔχων τὰς νεφέλας τοῦ οὐρανοῦ, τὸν βόχθιν τοῦ περὶ τὴν γῆν ἀκοιμήτω βρέματι ἐλισσομένου ὠκεανοῦ καὶ τὴν ἀγρίαν σιωπῆν τῶν ἐρημικῶν κορυφῶν τοῦ Κουκάσου.

Ἡ πάσχουσα ἡρωϊκὴ ψυχὴ ἀφίνει ἤδη στόνους γοερούς. Τὴν κύκλω σιωπῶσαν φύσιν καὶ τὸν λάμποντα τοῦ Φοίβου δίσκον καὶ τὰ κύματα ἐπικαλεῖται μάρτυρας τῶν πόνων του ὁ πάσχων ἦρωϊς Προμηθεύς. Ἀκούσωμεν.

ὦ θεε εὐδὲ καὶ ταχύτεροι πνοαί!
 Ποταμῶν, ὦ πηγαί,
 καὶ θαλάσσης ἀνάριθμα κύματα,
 Ἰλαρῶς μειδῶντα!
 ὦ παντότα οὐ δίσκο τοῦ Φοίβου!
 Θεωρήσατε, ἴδετε ποίας σκληρὰς συμφορὰς
 συγγενῶν μου θεῶν ἢ σκληρὰ μὲ ἠτοίμασε τάξιν.

Ἡ σιωπὴ τῆς βαρυθυμούσης ψυχῆς λύεται, καὶ λάβρος χεῖμαρρος παρόπανα ἀθρόως καταβρέει. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ ὡς συνεργομένη ἀναγιάζει τὴν γλώσσαν τοῦ ἦρωϊς νὰ λέγῃ τοιαῦτα.

Πλὴν τί λέγω; Τὸ πᾶν προσητῶν γινώσκω.
 Ἡ προφῆτις ψυχὴ μου τὰ μέλλοντα πάντα προβλέπει.
 Δὲν φοβέμαι οὐδὲν· ν' ἀνεγθῶ δὲ ὡς ἦρωϊς ὀφείλω
 Παρρωμένον δεινὸν τὴν φορὰν· ἐπειδὴ τῆς ἀνάγκης
 ἢ ἰσχύος φοβερὰ καὶ ἀίτητος πάντοτε εἶναι.

Προσερχομένου δὲ τοῦ χοροῦ τῶν ὠκεανίδων νυμφῶν καὶ Ἰλαρῶς τὸν ἦρωϊα προσπαροῦσαντος, τοῦ ἦρωϊς ἀνοίγεται ἡ αἰμάσσουσα καρδία εἰλικρινῆς πρὸς εἰλικρινῆς συμπαιδίους ἀσθενεῖς θεότητας. Τὰ πάντα πρὸς τὰς θυγατέρας τοῦ ὠκεανοῦ ὁ ἦρωϊς διηγεῖται. Τίμι τρόπῳ τῶν θνητῶν τὸ γένος εὐηργέτησε, τὸ πῦρ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν πῶς ἔκλεψε, καὶ ἀπὸ τοῦ δυνάτου οὐρανοῦ

τοὺς ὄνυχας τοῦ δυστυχέως θνητοῦ τίμι τρόπῳ εὐηργέτησεν.

Ἀκολουθεῖ σειρά διηγηματικὴ, ἐν ἣ ὁ ἦρωϊς τοὺς θεοὺς καὶ τὸν δυνάστην καὶ ἀχάριστον Κρονίωνα πικρῶς ὑβρίζων μέμψεται. Ὅπότεν δὲ ὁ τῶν δειλῶν νυμφῶν χορὸς ἔκτρομος τὸν Προμηθεῖα συμβουλεύει, ὁ ἦρωϊς, ἀφελῶς φιλοσοφῶν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ μαρτυρικοῦ, τὴν ὑψηλὴν καὶ ὑπερανθρώπων ἰδέαν ταύτην ἐκστομίζει.

Εὐκόλως δίδει συμβουλὰς εἰς δυστυχῆ πᾶς, ὅστις
 Τῆς συμφορᾶς ἀμέτοχος καὶ τῶν βασάνων εἶναι.
 Ἐγὼ τὸ πᾶν ἐγίνωσκον, τοὺς πόνους μου προσίδον.
 Καὶ ἐκουσίως ἀμαρτῶν ὑπὲρ ἀνθρώπων πάσχω.

Ὅποιος μέγας χαρακτήρ! Ὁ Κουκάσος εἰρίζει πρὸς τὸν Γολγοθᾶν! Ἢδὴ διαστάζων ὁ Κρονίων, μεσίτην πέμπει τὸν θεὸν ὠκεανὸν, ὅπως τὸν ἄδαστον καὶ ἀκατάβλητον θεὸν τῶν ἐλευθέρων ἰδεῶν καὶ τῆς προόδου πείσῃ τὴν συγγνώμην τοῦ Ὀλυμπίου νὰ ζητήσῃ. Ἀλλ' ὁ ἀδίκως πάσχων εἶναι δυνατόν συγγνώμην νὰ αἰτήσῃ; Τὴν μεσιτείαν ἀπορρίπτων, ταῦτα πρὸς τὸν γέροντα ὠκεανὸν ὁ ἦρωϊς λέγει.

Καὶ ἤδη ἄρες, ἄρες με. Μὴ φρονίτζε οὐδὲλω.
 Θὰ μείνω ἀμετάπειτος· ἰδέαν δὲν ἀλλάσω.

Ἀπληπισμένοι ἀναχωρεῖ καὶ ἐκπληκτος διὰ τὸ ἀκαταλόγιστον θάρρος καὶ τὸ μεγαλεῖον ὁ ὠκεανός. Ὁ οὐρανὸς ἀναμετρεῖ ἤδη τὰς δυνάμεις αὐτοῦ. Δὲν πρόκειται πλέον περὶ ἐκδικήσεως ἀπλής. Ὁ δυναστευόμενος ἀπειλεῖ. Ἡ πολυπλόκητος ἰδὴ, ἡ δύστηνος τοῦ Ἰνάχου θυγάτηρ, αἰσθηλατομένη διέρχεται τὴν ἀπορρώγα τοῦ Κουκάσου ἕκταν. Πρὸς ταύτην ἀποστρεφόμενος ὁ ἦρωϊς δὲν διαστάζει νὰ προσέπη τοῦ Διὸς τὴν μελλούσαν καταστροφὴν.

ΙΩ.—Καὶ τίς τὸ σιῆπτρον τοῦ θεοῦ ἢ ἀρπάξῃ; ΠΡ. Τοῦ Διὸς.

ἢ ἐλαφρὰ κουφῶναι εἰς ταῦτα θὰ συντείνῃ.
 ΙΩ.—Πλὴν τίμι τρόπῳ; Λέγε μοι ἂν τοῦτο δὲν σὲ βλάβῃ.
 ΠΡ.—Γάμον αὐτὸς ἀνύποπτος ἐλθῆρου θὰ συνάξῃ,
 δι' ὃν ματαίως ἔπειτα τὴν κεφαλὴν θὰ τύπη.
 ΙΩ.—Μετὰ θεᾶς; Μετὰ θνητῆς; Εἰ δυνατόν, εἰπέ μοι.
 ΠΡ.—Ἀρκοῦσιν ὅσα ἤκουσας· σιγῶ τὰ περαιτέρω.
 Οὐδεὶς θεὸς εἶτε θνητὸς, αὐτὰ ποτε θὰ μάθῃ.

Τρέμων εἰς τὸ ἀκουσμα τοιούτων φοβερῶν ἐκφράσεων ὁ τῶν νυμφῶν δειλὸς χορὸς πρὸς τὸν δεσμώτην ἦρωϊα κεραιάζει.

Πῶς δὲν φοβεῖται ἐκστομῶν τοιούτους λόγους;
 Ὁ ἦρωϊς ὅμως, μειδίαιμα ἠριχμῶν ἐπὶ τῶν χειλέων του νὰ πλανηθῇ ἀφίνων, ἀποκρίνεται:

Ἀθανάτος ἐπλάσθην· ἔχω τι νὰ φοβῆθῃ.
 Ἀλλὰ τὸ μέγεθος τοῦ χαρακτήρος τοῦ Προμηθεῖως φεκεῖν, ἀπαρατηρήτως ἀναφαίνεται πρὸς τοῦ μεγέθους τοῦ ἐσχάτου κινδύνου καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγάλων συμφορῶν. Τὰς ἀπειλὰς ἀκούων τοῦ προσητῆτος ἦρωϊς ὁ οὐρανός, ἀποστέλλει τὸν ἀγέλαον αὐτοῦ Ἑρμῆν, ὅπως πειθαναγκάσῃ τὸν ἀπίστατον νὰ μαρτυρήσῃ περὶ ποίῳ γάμῳ δεμλεῖ

καὶ περὶ ποίου φοβεροῦ ὀλέθρου, ἐπαπειλοῦντος τῶν Θεῶν τὸν ὕπατον. Πικρὰ ἢ γλώσσα τοῦ Ἑρμοῦ πρὸς τὸν δεσμώτην ἀποτείνεται, καὶ ἀπειλὰς προσφέρει. Ὁ δεσμώτης πλὴν ἰδοῦ ὅποιαν πρὸς τὰς ὕβρεις τοῦ Ἑρμοῦ ἀπάντησιν δίδει, ἀκλόνητος εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ.

Ἡ φράσις κομπορῆμων καὶ σεμνότερος καὶ ὑπερέτου τῶν θεῶν ἀξία εἶναι. Ὑράνον νέον νέοι κόλακες ὕμεις Περιστοιχεῖται τώρα, καὶ νομίζετε εἰς τοῦ Ὀλύμπου ἔτι κατοικεῖτε ἀσφαλεῖς τὰ δώματα. Μήπως ἰδίως ὀφθαλμοὶ ἐγὼ δὲν εἶδον πρότερον σκηπτύχους δύο παρατόχους τοῦ Διὸς ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκπεσόντας τῆς μεγάλης των ἀρχῆς; Καὶ μήπως τρίτην δὲν θὰ ἴδω καὶ αὐτὸν Αἰσχρῶς νὰ καταπέσῃ; ἢ ἐνέμισας, ἔτι τοὺς νέους τοῦ Ὀλύμπου ἀρχοντας θὰ φοβῆθῃ; Πολλὴ μακρὰν εὐρίσκομαι. Ἀλλὰ κρημνίζου, φεῖγε ἔθεν ἔθεν ἄλλας οὐ ἐξ ὄσων ἐρωτᾷς, οὐδὲν θὰ μάθῃς ἤκουσας;

Παρακλήσωμεν νοερώς ἐπὶ τῶν ἐδράνων τοῦ ἀρχαίου θεάτρου τῶν Ἀθηνῶν. Ὅποια ἄσματα θριάμβου νίκης ἠθικῆς θέλει ψάλλει ἐσωτέρως ἢ ψυχῇ ἡμῶν, ἐνώπιον τῆς ὑπερανθρώπου τοῦ ἥρωος ὑπομονῆς, τῆς ἀπραμίλλου αὐταπαρησίως, τοῦ ἠθικοῦ μεγαλείου, καὶ τῆς πνευματικῆς ἐκείνης ἰσχύος, ἥτις, ἀρυσμένη θάρρος ἐκ τοῦ βάθους καὶ τῆς περὶ τὸ πεπραγμένον δίκαιον πεποιθήσεως, ἀντεπεξέρχεται γιγαντιαία κατὰ πασῶν τῶν οὐρανίων δυνάμεων, περιφρονούσα τὰ δεινὰ, ἅτινα ἤδη γέυεται, τὰς φοβεράς τοῦ Ὀλύμπου ἀπειλὰς, καὶ τὴν ζοφώδη προετοιμασίαν ἀνηκούστου τιμωρίας.

Ἐνῷ ὠχρὸν τὸ ἀκροατήριον καὶ μὲ τὸ στήθος πάλλον ἀναμένει τὴν φοβερὰν ἐκλαμψιν τῆς οὐρανόου ὀργῆς, ἐνῷ ζητεῖ βοήθειαν καὶ θάρρος, ὕπερ ἐκλείπον εἰς τὰς φλέβας του συναισθάνεται, ἵνα μεταδώσῃ εἰς τὸν πάσχοντα φιλόφρονον θεόν, ἐνῷ ἢ γλώσσα αὐτοῦ μένει δεδεμένη, καὶ τὰ γόνατα ἐκλύονται, ἐκπληκτος βλέπει τὸν ὑψίφρονα δεσμώτην νὰ ὑψῆ τὴν κεφαλὴν ὑπερήφανον, καὶ πρὸς τὸν ὑπερέτην τοῦ Διὸς Ἑρμῆν τολμῶντα νὰ προφέρῃ ἀπειλὰς καὶ ὑπερηφάνως ν' ἀποκρίνηται. Θαυμαστόν ὕψος χαρακτηρῶς!

EP. Διὰ τοιούτων αὐθαδῶν ἐκφράσεων καὶ πρότερον τὴν φοβερὰν σου ταύτην συμφορὰν ἐφείκυσας. ΠΡ. Καλῶς γινώσκεις, ἔτι τὴν δεινὴν μου συμφορὰν πρὸς τὴν αἰσχρὰν δουλείαν σου ποτὲ δὲν ἀνταλλάσσω. Ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου μᾶλλον προτιμῶ δεσμώτης νὰ στενάξω, ἢ αἰσχρὸς καὶ ταπεινὸς νὰ ἦμαι ὑπερέτης τοῦ Κρονίου Διὸς. Τοὺς ὕβριστὰς ἀνάγκη οὕτω νὰ ὑβρίζῃ τις.

Καὶ ὅποταν αἴφνης τὰ ἥρωικά του στήθη ἀνοίγων προκαλεῖ τὸν οὐρανὸν, ὅποταν ἐν τῇ συνκισθῆσει τῆς ἐλευθερίας του καὶ ὑπὸ τ' ἀδελφάντινα αὐτοῦ δεσμὰ τὸν θριάμβόν του συναισθανόμενος, ἀποστρέφεται ἔνθους πρὸς τὸν ἠθικῶς ἡ-

τηθέντα οὐρανὸν, τὴν βίαν του καὶ τὴν ὀργὴν του γεγωνεῖ τῇ φωνῇ περιφρονῶν, μετέωρος ὑπὸ τὰς λάμπεις τῶν ἠθικῶν ἀστραπῶν τοῦ Θεοῦ χαρκατῆρος ὁ θεατῆς, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιβροχίαν θέλκτρου ὑψηλοῦ καὶ καταπληκτικοῦ μένει.

ΠΡ. Ἄς πίπτῃ ἔθεν ἐπ' ἑμοῦ πυριφλεγῆς ὁ κεραυνός; Ἄς ἀντηγῇ δὲ ὁ αἰθὴρ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν βροντῶν καὶ τῶν ἀνέμων τὴν ἀγρίαν καὶ ἀκράτητον ὀρμὴν. Ὁ ἄνεμος ἐκ τῶν βυθῶν τὸν πόντον ἄς στροφιδιῇ; τὸ κύμα ἄς ὑψοῦται μέχρις ἄστρων, καὶ τὸ σῶμά μου ἄς βυθισθῇ; οὐδὲν φοβέσμαι, ὡς πλασθεὶς ἀθάνατος.

Καὶ ἤδη, ὡς θεατῆς, τὰς ὄψεις ἡμῶν καλύπτοντες ἐν μέσῳ τῆς ἀγλῆος ἐκλαμπούσης οὐρανόου ἐκδικήσεως, καὶ τῆς θυέλλης τῶν συμφορῶν, ἀκούσωμεν ἄπλωσ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ ἐρειπίων καὶ τῆς φρίκης κεραυνουμένου ἥρωος τὴν ὑπὲρ τὴν διαμαρτύρησιν. Τὸ πᾶν καταβρεῖ ἐρειπούμενον περὶ αὐτὸν, οἱ σκοτεινοὶ ὀρίζοντες κατακυρκατοῦνται, αἱ ἐκτάσεις σείονται ὑπὸ τὸν βρόμον τῶν βροντῶν, ἢ γῆ δονεῖται, σχίζεται, κλονεῖται, καταστρέφεται ἢ Καύκασος, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τούτων πάντων, τοῦ ἡμιθάπτου ἥρωος ὑπόκωφος ἀκούεται ἢ ἀνδρική φωνή.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἢ γῆ δεινῶς σαλεύεται, καὶ τῆς βροντῆς κωκᾶται ἢ βερύδρομος ἡχώ. Πυρώδεις λάμπεις ἤδη ἀστραπῆς εἰς τοὺς αἰθέρας λάμπουσιν οἱ στρόβιλοι τὴν κόριν περιστρέφουσι; σκιρτᾷ ἢ τῶν ἀνέμων δυσασὴ ὀρμὴ καὶ ἀντιθέτως αἱ πνοαὶ παλαίουσι. Συνεταράχθη πόντος καὶ αἰθὴρ. Ὡ ποῖα! ποῖα φοβερὰ ἐκδικήσις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ἐξεβράχῃ βαρυβρέμουσας; Ὡ μήτηρ! ὦ αἰθὴρ, ὅστις τὸ πῶς ἐξίσου ἐπὶ πάντα ἀποστελλεις, θεωρεῖς ὅποιαν φοβερὰν ἐκδικήσιν ὀφίσταμαι;

ΤΟΥΤΟ ΦΟΝΕΥΣΕΙ ΕΚΕΙΝΟ, ἢ Ἀρχιτεκτονικὴ καὶ Τυπογραφία.

(Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων τοῦ Βικτωρος Οὐγίου). (Συνέχεια καὶ τέλος)

Οἱ γενικοὶ χαρακτηρῆς πάσης θεοκρατικῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἰσὶ τὸ ἀναλλοίωτον, ἢ ἀποτροπιάσις τῆς προόδου, ἢ διατήρησις τῶν ἐκ παραδόσεως γραμμῶν, ἢ καθιέρωσις τῶν ἀρχικῶν τύπων, ἢ διηκενὴς σύμπτυξις πασῶν τῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν τῆς φύσεως μορφῶν κατὰ τὰς ἀκατάληπτους ἰδιοτροπίας τοῦ συμβόλου. Εἰσὶ βιβλία σκοτεινὰ, ἅτινα οἱ μεμνημένοι μόνοι δύνανται νὰ διευκρινίσωσιν ἄλλως τε δὲ, πᾶσα μορφή, πᾶσα δυσμορφία μάλιστα, ἔχει ἐν αὐταῖς ἔννοιαν τινα, καθιστώσαν αὐτὴν ἀπαραβίαστον. Μὴ ζητήσῃτε

παρὰ τῆς Ἰνδικῆς, Αἰγυπτιακῆς, ἢ Ῥωμάνας ἀρχιτεκτονικῆς ὅπως μετασχηματίσωσι τὸ σχέδιόν των, ἢ βελτιώσωσι τὴν γλυπτικὴν των ἢ πᾶσα τελειοποίησις εἶναι δι' αὐτὰς ἀσέβεια. Ἐν ταῖς ἀρχιτεκτονικαῖς ταύταις ἢ ἀκαμψία τοῦ δόγματος φαίνεται διαδοθεῖσα ἐπὶ τοῦ λίθου, ὡς δευτέρα τις ἀπολίθωσις.

Οἱ γενικοὶ χαρακτηρῆς, ἀπ' ἐναντίας τῶν δημοτικῶν ἀρχιτεκτονικῶν, εἰσὶν ἢ ποικιλία, ἢ πρόοδος, ἢ πρωτοτυπία, ὁ πλοῦτος, ἢ διηκενὴς κίνησις; εἰσὶν ἤδη ἀποχρώντως ἀππλλαγμένοι τῆς θρησκείας, ὅπως σκεφθῶσι περὶ τῆς καλλονῆς των, ἐπιμεληθῶσιν αὐτῆς, διορθώσωσιν ἀδιαλείπτως τὸν ἐξ ἀγαλμάτων καὶ εἰκόνων κόσμον αὐτῶν. Ἀνήκουσιν εἰς τὸν αἰῶνα των ἔχουσι τι ἀνθρώπινον, ὕπερ μιγνύουσιν ἀκαταπαύτως μετὰ τοῦ Θεοῦ συμβόλου, ὅφ' ἢ ἐξακολουθοῦσι νὰ παρῶνται. Ἐν-εὐθεν κτίρια προσιτὰ εἰς πᾶσαν ψυχὴν, εἰς πᾶν πνεῦμα, εἰς πᾶσαν φαντασίαν συμβολικὰ μὲν εἰσέτι, ἀλλ' εὐκατάληπτα ὡς ἢ φύσις. Μεταξὺ τῆς θεοκρατικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ταύτης ὑπάρχει ἢ αὐτὴ διαφορά, ἥτις καὶ μεταξὺ γλώσσης ἱερᾶς καὶ γλώσσης κοινῆς, μεταξὺ ἱερωγλύφου καὶ τέχνης, μεταξὺ Σολομῶντος καὶ Φειδίου.

Συγκεφαλαιούντες ἤδη ὅσα μέχρι τοῦδε ἐν βραχὺτάτῳ ὑπεδείξαμεν, μυρίας ἀποδείξεις καὶ μυρίας λεπτομερεῖς παραλιπόντες ἐκστάσεις, συμπεραίνομεν τὰ ἐξῆς: ὅτι μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἢ ἀρχιτεκτονικὴ ὑπῆρξε τὸ μέγα βιβλίον τῆς ἀνθρωπότητος; ὅτι ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ οὐδεμία ἰδέα ὀπωσοῦν περίπλοκος ἀνεφάνη ἐν τῷ κόσμῳ, ἥτις δὲν ἐγένετο κτίριον; ὅτι πᾶσα δημοτικὴ ἰδέα, ὡς καὶ πᾶς θρησκευτικὸς νόμος, ἔσχε τὰ μνημεῖα αὐτῆς; ὅτι τὸ ἀνθρώπινον τέλος γένος οὐδὲν σημαντικὸν ἐσκέφη, ὕπερ δὲν ἔγραψεν ἐπὶ λίθου. Καὶ διατί; διότι πᾶσα διάνοια, εἴτε θρησκευτικὴ, εἴτε φιλοσοφικὴ, τείνει ὅπως διακωνισθῇ; διότι ἢ διάνοια, ἢ συνταράξασα μίαν τινα γενεάν, θέλει νὰ συντάραξῃ καὶ ἄλλας καὶ νὰ ἀφήσῃ ἔχνη. Ἀλλὰ πόσον πρόσκαιρος ἀθανασία ἢ τοῦ χειρογράφου! Πρὸς καταστρεφθῆν τοῦ γραπτοῦ λόγου, ἀρκεῖ εἰς δαυλὸς καὶ εἰς βάρβαρος; πρὸς καθίρεσιν τοῦ ὀκδομημένου λόγου εἶναι ἀναγκαῖα κοινωνικὴ τις μεταβολή, ἐπίγειος μεταβολή! Οἱ βάρβαροι διήλθον ἐπὶ τοῦ Κολοσσαίου, ὁ κατακλυσμὸς ἴσως ἐπὶ τῶν πυρκαϊδῶν.

Κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα τὰ πάντα μεταβάλλονται.

Ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια εὐρίσκει μέσον διακωνισμοῦ, εὐ μόνον διαρκέστερον καὶ μονιμώτερον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπλούστερον καὶ εὐχερέστερον. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐκθρονίζεται. Τὰ λίθινα τοῦ Ὀρφείου γράμματα διαδέχονται οἱ μολύβδινοι χαρακτηρῆς τοῦ Γουττεμβέργου. Τὸ βιβλίον φορεῖται τὸ κτίριον.

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας εἶναι τὸ μέγιστον τῆς ἱστορίας γεγονός, εἶναι ἢ μήτηρ ἐπαναστάσις, εἶναι ὁ τρόπος ἐκφράσεως τῆς ἀνθρωπότητος ἐξ ὀλοκλήρου μεταβαλλόμενος, εἶναι ἢ ἀνθρωπίνη διάνοια, ἀπογυμνοῦσα μίαν μορφήν καὶ ἐνδύουσα ἑτέραν, εἶναι ἢ πλήρης καὶ ὀριστικὴ ἀλλαγὴ δέρματος τοῦ συμβολικοῦ ἐκείνου ὄψεως, ὅστις ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ παρίστη τὸ γινώσκειν.

Ἰπὸ τὸ σχῆμα τῆς τυπογραφίας ἢ διάνοια εἶναι αἰδιωτέρα παρά ποτε εἶναι πετομένη, ἀναφῆς, ἀκατάστρεπτος, συμμέμικται τῷ ἀέρι. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐγένετο ὄρος καὶ καταλαμβάνεν ἰσχυρῶς ἕνα αἰῶνα καὶ ἕνα τόπον; ἤδη γίνετο στίφος πτηνῶν, διασκορπίζεται εἰς τοὺς τέσσαρας ἀέρας καὶ κατέχει συγχρόνως πάντα τὰ σημεῖα τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ χώρου.

Τὸ ἐπαναλαμβάνομεν; τίς δὲν βλέπει ὅτι διὰ τούτου τοῦ τρόπου εἶναι πολλῶν πλέον ἀνεξάντλητος; Ἀπὸ μονίμου, οἷα ἦτο τὸ πρὶν, καθίσταται σθεναρὰ ἀπὸ τῆς διαρκείας διέρχεται εἰς τὴν αἰωνιότητα. Δυνάμεθα νὰ καθαιρέσωμεν ἕνα ὄγκον, ἀλλὰ πῶς νὰ ριζολογήσωμεν τὸ πανταχοῦ πρεῖναι; Ἐπελθέτω κατακλυσμὸς τις, τὸ ὄρος ἀπὸ πολλοῦ ἔσεται ἀφαντὸν ὑπὸ τὰ ὕδατα, ὅτε τὰ πτηνὰ θὰ περιπέττωνται εἰσέτι; καὶ ἐὰν μία μόνη κιβωτὸς ἐπιπέθῃ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κατακλυσμοῦ, ἐμβήσονται εἰς αὐτὴν, ἐπικολυμβήσουσι μετ' αὐτῆς, συμπαραυρεθήσονται μετ' αὐτῆς εἰς τὴν μείωσιν τῶν ὑδάτων καὶ ὁ νέος κόσμος, ὁ ἐξελευσόμενος ἐκ τοῦ χάους τούτου, ὄψεται ὑπεριπταμένην ἔνω αὐτοῦ, πτηνὴν καὶ ζῶσαν, τὴν διάνοιαν τοῦ καταδύντος κόσμου.

Καὶ ὅταν παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ τῆς ἐκφράσεως οὗτος τρόπος εἶναι οὐ μόνον συντηρητικώτερος ἀλλὰ καὶ ἀπλούστερος, εὐχερέστερος, δυνατὸς τοῖς πᾶσι, ὅταν σκεφθῶμεν ὅτι δὲν ἐφέλεκται μέγα φορτίον καὶ δὲν μετακινεῖ μακρὰν ἀποσκευὴν, ὅταν ἀντιπαραβάλλωμεν τὸν λόγον ὑποχρεωμένον ὅπως πρὸς ἐκδήλωσιν αὐτοῦ διὰ μακρῶν κτιρίου θέσῃ εἰς κίνησιν τέσσαρας ἢ πέντε ἄλλας τέχνας καὶ τόνους χρυσοῦ, ὀλόκληρον ὄρος λίθων, ὀλόκληρον δάσος ξύλων, ὀλόκληρον πλὴν τεχνιτῶν, ὅταν ἀντιπαραβάλλωμεν τούτον πρὸς τὴν διάνοιαν τὴν γιγνομένην βιβλίον, εἰς ἢν ὀλίγος χάρτης, ὀλίγον μέλαν, καὶ μία γραφὴς ἀρκεῖ, πῶς νὰ ἐκπληθῶμεν τότε, διότι ἢ ἀνθρωπίνη διάνοια παρήτησε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν διὰ τὴν τυπογραφίαν; Κόψατε αἴφνης τὴν ἀρχικὴν κοίτην ποταμοῦ, διὰ διώρυχος ἐρυχθείσης κάτωθι τοῦ ἰσοπέδου αὐτοῦ, ὁ ποταμὸς βεβαίως θέλει ἐγκυταλείψῃ τὴν κοίτην του.

Οὕτω ἴδετε πῶς ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας ἢ ἀρχιτεκτονικῆς ξηραίνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον, μαραινεται καὶ ἀποψιλοῦται; πῶς κίθαυόμεθα ὅτι τὸ ὕδωρ καταβαίνει, ὅτι ἢ ἱμάς σίχεται, ὅτι ἢ διάνοια τῶν χρόνων καὶ τῶν λαῶν ἀποστρέφεται ἀπ' αὐτῆς; Ἡ ὕψις εἶναι σχεδὸν

ανεπαίσθητος κατά τὸν ΙΕ. αἰῶνα, διότι ὁ τύπος εἶναι πολὺ ἀσθενὴς· εἰσέτι, καὶ ὑποκλῆπτει τὸ πολὺ πολὺ ἀπὸ τῆς ἰσχυρᾶς ἀρχιτεκτονικῆς ὑπερπερίσσειάν τινα ζωῆς. Ἀλλ' ἐπιστάντος τοῦ 15. αἰῶνος, ἡ ἀσθένεια τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καθίσταται ὀρατὴ· διότι δὲν ἐκφράζει πλέον ἤδη οὐσιωδῶς τὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ καθίσταται ἀθλίως κλασσικὴ τέχνη ἀπὸ Γαλατικῆς, ἀπὸ Εὐρωπαϊκῆς, ἀπὸ ἰθαγενεὺς γίνεται Ἑλληνικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ, ἀπὸ ἀλθοῦς καὶ νεωτέρως γίνεται ψευδορχαία. Καὶ τὴν πρῶσιν ταύτην ὀνομάζομεν ἀναγέννησιν· πρῶσιν ἐν τούτοις μεγαλοπρεπῆ, διότι τὸ ἀρχαῖον Γοτθικὸν πνεῦμα, ὁ ἥλιος οὗτος ὁ δῶν ὄπισθεν τοῦ γιγαντώδους τύπου τῆς Μογοντίας, εἰσδύει εἰσέτι ἐπὶ τινὰ χρόνον διὰ τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἀκρίτων εἰσέπασαν ταύτην τὴν νοθογενῆ σωρείαν τῶν Ἀκτινικῶν ἀψίδων καὶ Κορινθιακῶν κιονοστοιχιῶν.

Καὶ εἶναι ὁ δῶν οὗτος ἥλιος, ὃν ἐκλαμβάνομεν ἀντὶ ἡδῶ.

Ἐν τούτοις, ἀπ' ἧς στιγμῆς ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι ἀπλῶς τέχνη, ἡ ἡγεμὼν τέχνη, ἡ βασιλεὺς τέχνη, δὲν ἔχει πλέον τὴν δύναμιν νὰ κρατήσῃ τὰς ἄλλας τέχνας, αἰτινὲς χειραφετοῦνται, θραύουσι τὸν ζυγὸν τοῦ ἀρχιτέκτονος, καὶ μεταβαίνουσιν ἐκάστη πρὸς τὸ μέρος τῆς, ὠφελοῦμεναι ἐκ τοῦ διαζυγίου τούτου, διότι ἡ μόνωσις μεγαλοποιεῖ ἀπάσας· καὶ ἡ μὲν γλυπτικὴ καθίσταται ἀγαλαματοποιία, ἡ δὲ εἰκονοποιία ζωγραφικὴ, ὁ δὲ κανὼν τέλους μουσικῆ. Δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν κράτος διαμελιζόμενον κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου αὐτοῦ, οὗ αἱ ἐπαρχαίαι γίνονται βασιλειαί.

Ἐντεῦθεν ὁ Ῥαφαήλ, ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, ὁ Ἰωάννης Γουζῶν, ὁ Παλαιστίνης, τὰ ἀγλαίσματα ταῦτα τοῦ ἀπαστράπτοντος 15. αἰῶνος.

Συγχρόνως ταῖς τέχνας, ἡ διάνοια χειραφετεῖται πανταχόθεν. Οἱ αἰρεσιστάχοι τοῦ μεσαιῶνος πλείστας ἤδη ἐπὶ ἡμέτερον ἔντομας εἰς τὸν καθολικισμόν· ὁ δέκατος ἔκτος αἰὼν θραύει τὴν θρησκευτικὴν ἐνότητα. Πρὸ τῆς τυπογραφίας, ἡ μεταρρυθμίσις δὲν ἤθελεν εἶσθαι εἰμὴ σχίσμα· διὰ τῆς τυπογραφίας γίνεται ἀναμόρφωσις. Ἀραιρέσατε τὸν τύπον, ἡ αἰρεσις ἐκνευρίζεται. Εἴτε ἐκ προνοίας λοιπὸν, εἴτε ἐκ τύχης, ὁ Γουιτεμβέργος εἶναι πρόδρομος τοῦ Λουθήρου.

Ἐν τούτοις, ὅτε ὁ ἥλιος τοῦ μεσαιῶνος εἶναι ὅλως δεδουκῶς, ὅτε τὸ Γοτθικὸν πνεῦμα ἀποσβέννεται ἐξ ἑαυτοῦ ἐκ τοῦ ὀρίζοντος τῆς τέχνης, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ βαίνει ἀμαυρουμένη, ἀποχρωματιζομένη, ἐξαλειφομένη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Τὸ ἐντυπον βιβλίον, ὁ βρωτικὸς οὗτος σκόληξ τοῦ κτιρίου, ἐκμυζᾷ καὶ καταβιβρώσκει αὐτὸ, ὅπερ ἀπογυμνοῦται, φυλλοβροεῖ, ξηραίνεται ἐπαίσθητῶς· τὸ κτίριον εἶναι γλίσχρον, εἶναι πτωχόν, εἶναι μηδὲν οὐδὲν πλέον ἐκφράζει, οὐδ' αὐτὴν τὴν ἀνάμνησιν τῆς τέχνης ἐτέρων χρόνων. Ἐγκαταλείφθη

εἰς ἐκντὸ, ὑπὸ τῶν ἄλλων τεχνῶν, διότι ἐγκαταλείφθη ὑπὸ τῆς διανοίας, ἐπικαλεῖται στρεπτήματα ἐν ἑλλείψει καλλιτεχνῶν. Ὁ ὕλος ἀντικαθίστησιν τὰς ὑλοθερίδας, ὁ λιθοτόμος διαδέχεται τὸν γλύπτην, ἀπεσι πᾶσα ἰμάς, πᾶσα πρωτοτυπία, πᾶσα ζωὴ, πᾶσα νοημοσύνη. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ σύρεται ἀξιοδίκρυτος ἐπαίτις ἀπὸ τεχνουργοῦ εἰς τεχνουργεῖον, ἀπὸ ἀπομιμήσεως εἰς ἀπομίμησιν. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, ὅστις, ἀπὸ τοῦ 15. αἰῶνος, ἠθθάνετο τὸν θάνατον αὐτῆς, ἔσχε τελευταίαν τινὰ ιδέαν, ιδέαν ἀπελπισίας. Ὁ τιτάν οὗτος τῆς τέχνης ἐπεσώρευσε τὸ Πάνθεον ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἐκτίσσε τὸν μέγαν Πέτρον τῆς Ῥώμης. Μέγα ἔργον, ὅπερ ἦν ἄξιον νὰ μείνη μοναδικόν, τελευταία ἔμπνευσις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ὑπογραφή γίγαντος καλλιτέχνου εἰς τὰ κάτω τῆς κολοσσαίας· λιθίνης βίβλου, ἣτις ἐκλείετο. Ἀλλ' ἀποθνήσκοντος τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, τί ἄρα ποιεῖ ἡ ἀθλίη αὕτη ἀρχιτεκτονικὴ, ἣτις ἐπέζη εἰς ἐκντὴν ὡς φάσμα καὶ σκιά; Ἀμυβάνει τὸν Ἅγιον Πέτρον τῆς Ῥώμης, καὶ τὸν ἀπομάσσει, καὶ τὸν παρωδεῖ· ἀλλ' εἶναι μανία, εἶναι ἐλεεινόν. Ἐκαστος αἰὼν ἔχει τὸν Ἅγιον Πέτρον του, ἕκαστος τόπος ἔχει αὐτόν. Ἀσήμαντος διαθήκη, τελευταῖος ὕβλος μεγάλης τέχνης βαθυγῆρου παλιμπαυδίζουσης πρὶν ἢ ἀποθάνῃ.

Ἐάν, ἀντὶ χαρακτηριστικῶν μνημείων, ὡς τὰ περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν, ἐξετάσωμεν τὴν γενικὴν πρόσοψιν τῆς τέχνης ἀπὸ τοῦ 15. μέχρι τοῦ 18. αἰῶνος, θέλομεν παρατηρήσει τὰ αὐτὰ φαινόμενα παρακμῆς καὶ φθίσεως. Ἀπὸ Φραγκίσκου τοῦ Βου ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ κτιρίου μορφή ἐξελίσσεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, καὶ ἀρῖνει ἐξέχουσαν τὴν γεωμετρικὴν γραμμὴν, ὡς τὴν ὀστεωδὴν σύμπληξιν ἀσθενοῦς ἰσχυροθνήσκοντος. Αἱ ὠραῖαι γραμμαὶ τῆς τέχνης ὑπεβουσι εἰς τὰς ψυχράς καὶ ἀδυσωπήτους γραμμάς τοῦ γεωμέτρον. Τὸ κτίριον δὲν εἶναι πλέον κτίριον, εἶναι πολυέδρον. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐν τούτοις ταράττεται διὰ νὰ κρύψῃ τὴν γυμνότητα ταύτην· ἰδοὺ τὸ Ἑλληνικὸν ἀετώμα ἐγγραφόμενον εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν καὶ τανάπληξιν. Ἀπὸ Φραγκίσκου Β' μέχρι Λοδοβίκου ΙΕ' τὸ κκεκὸν αὐξάνει κατὰ γεωμετρικὴν πρόοδον· ἡ τέχνη ἔχει μόνον τὰ ὀστέα καὶ τὸ δέσμα· ἀγωνιᾷ ἀθλίως.

Ἐν τούτοις, τί γίνεται ἡ τυπογραφία; Πᾶσα ἡ ἐκ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς οἰχομένη ζωὴ ἔρχεται πρὸς αὐτὴν καθόσον ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐκπίπτει, κατὰ τοσοῦτον ἡ τυπογραφία ἐξοιδιχνεῖται καὶ αὐξάνει. Τὸ κεφάλαιον ἐκεῖνο τῶν δυνάμεων, ὅπερ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἐδαπάνη εἰς κτίρια, τὸ δαπάνη τοῦ λοιποῦ εἰς βιβλία. Οὕτως ἀπὸ τοῦ 15. αἰῶνος ὁ τύπος, αὐξηθεὶς ἰσχυρῶς ἐκπιπτοῦσα ἀρχιτεκτονικῆ, πάλαισι μετ' αὐτῆς καὶ τὴν φονεῖ· κατὰ τὸν 17. εἶναι ἤδη ἀρκετὰ ἡγεμὼν, ἀρκετὰ θρικυβέων, ἀρκετὰ ἐνδρυνόμενος εἰς τὴν νίκην του, ὅπως δῶ εἰς τὸν κόσμον τὴν ἐορτὴν μεγάλου

φιλολογικοῦ αἰῶνος· κατὰ δὲ τὸν 18. ἀναπαυθεὶς ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ αὐτῇ Λοδοβίκου τοῦ ΙΔ'. ἀναδράττεται τοῦ γηραιοῦ ζήφους τοῦ Λουθήρου, ὁπλίζει δι' αὐτοῦ τὸν Βολταίρον, καὶ τρέχει θορυβώδης ὅπως προσβάλλῃ τὴν γηραιὰν Εὐρώπην. Καθ' ἡσυχίαν συμπληροῦται ὁ 18. αἰὼν, κατέστρεψε τὰ πάντα. Κατὰ τὸν 19. μέλλει νὰ ἀνακτίσῃ.

Ἦδη ἐρωτῶμεν, ποτέρω τῶν τεχνῶν τούτων παρίστησι πραγματικῶς ἀπὸ τριῶν αἰῶνων τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν; Ποτέρω παραφράζει αὐτήν; Ποτέρω ἐξηγεῖ οὐ μόνον τὰς φιλολογικὰς καὶ σχολαστικὰς αὐτῆς μανίας, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐρείαν, βαθεῖαν, παγκόσμιον αὐτῆς κίνησιν; Ποτέρω ὑπερεπιτίθεται διηνεκῶς, ἀδιεβρόχως καὶ ἀνευ χάσματος, ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅπερ βαδίζει, ὡς τέρως μυριόπουν; Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἢ ἡ τυπογραφία;

Ἡ τυπογραφία. Μὴ ἀπατώμεσθα, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἀπέθανεν, ἀπέθανεν ἀνεπιστρεπτεῖ, ἐφρονεῦθη ὑπὸ τοῦ ἐντύπου βιβλίου, ἐφρονεῦθη διότι ἦτον διαρκεῖ, διότι μᾶλλον εἶναι δαπανηρὰ. Ἐκάστη μητρόπολις εἶναι ἐν δισεκατομύριον. Φαντασθῶμεν ἤδη ποῖαν καταβολὴν κεφαλαίων χρειάζομεθα διὰ νὰ ἐπαναγράψωμεν τὸ ἀρχιτεκτονικὸν βιβλίον· διὰ νὰ ἐπαναφέρωμεν ἐκ νέου ἐπὶ τῆς γῆς τὴν μυρμηκίαν τῶν μυριάδων κτιρίων· διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς ἐποχὰς ἐκεῖνας, καθ' ἃς τοσοῦτον ἦν τὸ πλῆθος τῶν μνημείων, ὥστε κατὰ τὸ λέγειν μάρτυρος αὐτόπτου: «ἤθελέ τις εἰπεῖ ὅτι ὁ κόσμος ἀνατιναχθεὶς ἀπεδύσατο τὰ ἀρχαῖα αὐτοῦ ἐνδύματα, ὅπως καλυφθῆ διὰ λευκοῦ ἐκκλησιῶν ἱματισμοῦ.»

Τὸ βιβλίον γίνεται ἀμέσως, εἶναι ὀλίγον δαπανηρὸν καὶ μεταβαίνει τοσοῦτο μακρὰν. Πῶς λοιπὸν νὰ θαυμάζωμεν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἐκρέθη διὰ τῆς κλειτύς ταύτης; Δὲν λέγομεν ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν θέλει ἔχει εἰσέτι τῆδε κακείσε ὠραῖόν τι μνημεῖον, ἀοιστοῦργημά τι μεμνημένον. Πιθάνον εἰσέτι νὰ ἔχωμεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, στήλην γενομένην ὑφ' ὀλοκλήρου στρατοῦ διὰ κανονίαν συντετηγμένων, ὡς ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς; Ἰλιάδες καὶ Romaneros, Μαχαβραταὶ καὶ Νιβελοῦγγεν, γενομένοι ὑφ' ὀλοκλήρου λαοῦ διὰ βραβυδίων ἐπισσεσσευμένων καὶ συντετηγμένων. Τὸ μέγα σύμβημα μεγαλοφυοῦς ἀρχιτέκτονος δύναιται νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τὸν 17. αἰῶνα, ὡς τὸ τοῦ δάντου κατὰ τὸν 16. Ἄλλ' ἡ ἀρχιτεκτονικὴ οὐκ ἐτι ἔσται ἡ κοινωνικὴ τέχνη, ἡ περιληπτικὴ τέχνη, ἡ ἐπικρατοῦσα τέχνη. Τὸ μέγα ποίημα, τὸ μέγα κτίριον, τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀνθρωπότητος δὲν θὰ κτίσῃται πλέον, ἀλλὰ θὰ ἐκτυποῦται.

Καὶ τοῦ λοιποῦ, ἂν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἀνεγερθῇ τυχαίως, οὐκέτι ἔσται δέσποινα, ἀλλὰ θὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν νόμον τῆς φιλολογίας, ἣτις τὸν ἐ-

δέχτο ἄλλοτε παρ' αὐτῆς. Αἱ ἀμοιβαίαι θέσεις τῶν δύο τεχνῶν ἀντιπλάγησαν; Εἶναι βέβαιον ὅτι, ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ ἐποχῇ, τὰ ποιήματα, σπάνια ἀληθῶς, εἶναι ὅμοια τοῖς μνημείοις. Ἐν μὲν τῇ Ἰνδία, ὁ Βυάζας εἶναι πυκνός, ἀκατανόητος, ἀκατάληπτος, ὡς παχῶδα· ἐν δὲ τῇ Αἰγυπτιακῇ Ἀνατολῇ, ἡ ποίησις ἔχει, ὡς τὰ κτίρια, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ ἡρεμὸν τῶν γραμμῶν· ἐν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, τὸ κάλλος, τὸ αἶθριον, τὸ γαληνιαῖον· ἐν δὲ τῇ χριστιανικῇ Εὐρώπῃ, τὴν καθολικὴν μεγαλοπρέπειαν, τὴν δημοτικὴν ἀπλότητα, τὴν ζαπλοῦτον καὶ τραγῶσαν βλάστησιν ἐποχῆς ἀνακαινίσεως. Ἡ μὲν βίβλος ὁμοιάζει πρὸς τὰς πυραμίδας, ἡ δὲ Ἰλιάς πρὸς τὸν Παρθενῶνα, ὁ δὲ Ὀμηρος πρὸς τὸν Φαιδίαν. Ὁ δάντης κατὰ τὸν 16. αἰῶνα εἶναι ἡ τελευταία Ῥώμῃ ἐκκλησιῶν, ὁ Σεξπῆρος κατὰ τὸν 17. ἡ τελευταία Γοτθικὴ μητρόπολις.

Οὕτως, ὅπως συγκεφαλαιωσώμεν ὅτι μέχρι τούδε εἶπομεν διὰ τρόπον κατ' ἀνάγκην ἀτελοῦς καὶ ἠκρωτηριασμένου, τὸ ἀνθρώπινον γένος ἔχει δύο βιβλία, δύο ἀρχαῖα, δύο διαθήκας, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν τυπογραφίαν, τὴν λιθίνην βίβλον καὶ τὴν χαρτίνην βίβλον. Ἀναμφιβόλως, ὅταν παρατηρῶμεν τὰς δύο ταύτας βίβλους, τοσοῦτον εὐρέως ἠνεωγμένως ἐν τοῖς αἰῶσι, εἶναι συγκεχωρημένον νὰ ποθῶμεν τὴν ὀρατὴν μεγαλειότητα τῆς Γρανιτικῆς Γραφῆς, τὰ γιγαντώδη ἐκεῖνα ἀλφάβητα, τὰ ἐσηματισμένα ἐν κιονοστοιχίαις, ἐν πυλώσι, ἐν ὀβελίσκοις, τὰ εἶδη ἐκεῖνα τῶν ἀνθρωπίνων ὀρέων, ἅτινα καλύπτουσι τὸν κόσμον καὶ τὸ παρελθόν, ἀπὸ τῆς πυραμίδος τοῦ Χέσπος, μέχρι τοῦ κωδονοστρατοῦ τοῦ Στρασοῦργου. Πέπει ν' ἀναγνώτῳμεν καὶ αὐτὴς τὸ παρελθόν ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων ἐκεῖνων σελίδων· πρέπει νὰ θαυμάσωμεν καὶ φυλλολογήσωμεν ἀκατακλύστως τὸ ὑπὸ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς γεγραμμένον βιβλίον· ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀρνηθῶμεν τὸ μεγαλεῖον τοῦ κτιρίου, ὅπερ ἐν τῷ μέρει αὐτοῦ ἰδρῖσι ἡ τυπογραφία.

Τὸ κτίριον τοῦτο εἶναι κολοσσαῖον· οὐκ εἶδ' ὅστις στατιστικογράφος ὑπελόγησεν ὅτι ἐπιτεθέντες ἐπ' ἄλληλα ἅπαντα τὰ ἀπὸ τοῦ Γουιτεμβέργου ἐκτυπωθέντα τεύχη, θὰ ἐπληρῶμεν τὸ ἀπὸ τῆς γῆς μέχρι τῆς σελήνης διάστημα· ἀλλὰ δὲν θέλομεν νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ τοῦ εἶδους τούτου τοῦ μεγαλείου. Ἐν τούτοις, ὅταν ζητῶμεν νὰ συλλέξωμεν ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν ὀλικὴν τινὰ εἰκόνα τοῦ ὅλου τῶν προϊόντων τῆς τυπογραφίας, μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, τὸ ὅλον τοῦτο δὲν φαίνεται ἄρα εἰς ἡμᾶς ὡς ἀπειρὸς τίς οἰκοδομὴ, ἐρειδομένη ἐπὶ ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου, εἰς ἣν ἡ ἀνθρωπότης ἐργάζεται ἀδιαλείπτως, καὶ ἣς ἡ τερατώδης κεφαλὴ ἀπόλλυται εἰς τὴν πυκνὴν τοῦ μέλλοντος οὐράνῃ. Εἶναι ἡ μυρμηκία τῶν νόων· εἶναι ἡ κυψέλη, εἰς ἣν πᾶσαι αἱ φαντασίαι, αἰχρυσαί, αὐταὶ μέλισσαι, ἀφικνοῦνται μετὰ τοῦ

μέλιτός των. Τὸ κτίριον ἔχει μυρία δάπεδα· ἔνθα κἀκείσε βλέπομεν διεκβάλλοντα ἐπὶ τῶν πρᾶνῶν αὐτοῦ τὰ σκοτεινὰ σπήλαια τῆς ἐπιστήμης, ἅτινα ἀλληλοπλήττονται ἐν ταῖς μυρίαις αὐτοῦ. Πανταχοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἡ τέχνη κάμνει καὶ σφριγῶσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὰ ἀραβουργήματα, οἱ κόσμοι καὶ τὰ τρίχαπτα αὐτοῦ. Ἐνταῦθα πᾶν ἀτομικὸν ἔργον, ὅσον ἰδιότροπον, ὅσον μεμονωμένον καὶ ἄν φρίνηται, ἔχει τὴν θέσιν καὶ τὴν προβολὴν αὐτοῦ· ἡ ἀρμονία προκύπτει ἐκ τοῦ ὅλου. Ἀπὸ τῆς μητροπόλεως τοῦ Σεξπέρου μέχρι τοῦ ταμένους τοῦ Βύρωνος μυριοκωδωνίσκοι ἐμφράττονται ἀμοιβαδὸν ἐπὶ τῆς μητροπόλεως ταύτης τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης. Ἐν τῇ βιάσει αὐτοῦ ἀνέγραψαν ἀρχαίους τινὰς τῆς ἀνθρωπότητος τίτλους, οὓς ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν εἶχε σημειώσει. Ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου ἐνφράγιον τὸ ἀρχαῖον ἐν λευκῷ μαρμάρῳ ἀνάγλυφον τοῦ Ὀμήρου, δεξιὰ δὲ ἡ πολύγλωττος Βίβλος τὰς ἐπτὰ αὐτῆς ἀνορθοὶ κεφαλὰς· πορρωτέρω δ' ὀρθοῦται ἡ ὕδρα τοῦ romanceo, καὶ τινες ἄλλαι νοθογενεῖς μορφαί, αἱ Βέβαι καὶ Νιβελοῦγεν. Ἄλλως τε τὸ τεράστιον κτίριον διαμείνει ἀεὶ ἀτελές. Ὁ τύπος, ὁ γίγξ οὗτος τῶν μηχανῶν, ὁ ἀντλῶν ἀδιαλείπτως πᾶσαν τὴν νοητικὴν ἰκμάδα τῆς κοινωνίας, ἐμεῖ ἀκαταπαύστως νέον ὑλικὸν διὰ τὸ ἔργον του. Ἄπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπὶ τῆς ἰκρισπηγίας αὐτοῦ· ἕκαστον πνεῦμα εἶναι ἐργάτης· τὸ ταπεινότερον φράττει τὴν ὀπήν· ἡ τίθησι τὸν λίθον αὐτοῦ· ἕκαστον φέρει τὸν ἐκγύφου κόφινον αὐτοῦ. Ὁσημέραι ἰδρύεται νέος τι δόμος· ἐκτὸς τῆς πρωτοτύπου καὶ ἀτομικῆς καταβολῆς ἕκαστου συγγραφῆως ὑπάρχουσι καὶ περιληπτικὰ συμβολαί· ὁ ἸΗ. αἰὼν ἐκδίδει τὴν *Εγκυκλοπαιδείαν*, ἡ ἐπανάστασις τὸν *Μηνύτορα*. Βεβαίως καὶ αὕτη εἶναι ἐπίσης οἰκοδομὴ ἀξίαν μένη καὶ ἐπισωρευομένη εἰς ἀτελευτήτους ἑλικοειδεῖς γραμμὰς· καὶ ἐν ταύτῃ ἐπίσης ὑπάρχει σύγχυσις τῶν γλωσσῶν, ἀδιάλειπτος δραστηριότης, ἀκάματος μόχθος, πεισματῶδες διαγωνισμὸς ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος, καταφύγιον ἐπαγγελθῆν εἰς τὴν νοημοσύνην κατὰ νέου τινὸς κατακλυσμοῦ, κατὰ νέας τινὸς καταδύσεως τῶν βαρβάρων. Εἶναι ὁ δεύτερος Πύργος τῆς Βαβέλ τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

(Μετάφρασις Σ. Ι. ΒΟΥΤΤΡΑ).

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Τὸ Εὐαγγέλιον δογματίζει τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ ἀναγγέλλει ὅτι ὁ Χριστὸς, ὁ Γίος τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἐλεύσεται καθ' ἡν οἶδε ἡμέραν κείνη πάντα τὰ ἔθνη, καθ' ὃν αὐτὸς ἔθετο νό-

μον. Καὶ ὅσοι μὲν ἔπραξαν κατὰ τὸν νόμον τοῦτον κληρονομήσουσι ζωὴν αἰώνιον, ὅσοι δὲ τὸν νόμον τοῦτον ἠθέτησαν βληθήσονται εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον, τὸ ἑτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν, καθὼς οἴλατε, τὸ Εὐαγγέλιον δογματίζει. Οἱ δὲ τὴν Εὐαγγελικὴν ἠθικὴν ἐγκωμιάζοντες καὶ τὸν Εὐαγγελικὸν νόμον ὡς καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἀνακηρύττοντες καὶ συνιστῶντες, ἕξαρνοι γίνονται τῶν δογμάτων τούτων, καὶ ἀντιδογματίζουσι λέγοντες, ὅτι οὐκ ἔστι διαβόλος, οὐδὲ δαίμονες, οὐδὲ πῦρ ἐξώτερον, οὐδὲ κόλασις, οὐδὲ μέλλουσα κρίσις, οὐδὲ Θεὸς, ὁ ταῦτα προειπὼν καὶ ἀπειλήσας. Θῶμεν δὲ, κατὰ τοὺς σοφοὺς τούτους, ὅτι λῆρος πάντα ταῦτα τὰ εὐαγγελικὰ δόγματα καὶ μορμολύκεια πρὸς τὴν τῶν εὐθεστέρων ἐκφύσιν. Τί ἔπεται ἐκ ταύτης τῆς ὁμολογίας; Ἐπεται ὅτι ψευδὴς ὁ εὐαγγελικὸς νόμος καὶ ὀλέθριος ταῖς πειθόμενοις κῦτῳ, καὶ ὅτι ὁ βουλούμενος εὐδαιμονῆσαι ὀφείλει τὰ κάκιστα καὶ αἰσχίστα ἐπιδιώκειν ἔργα, καὶ ἐπιτηδεύματα. Τὰς συνεπειὰς δὲ ταύτας φέρει μίαν πρὸς μίαν καταδείξωμεν. Νόμος ἔστι θέλημα δεδηλωμένον τοῦ ἀρχόντος πρὸς τοὺς ἀρχομένους, ποινῇ τε καὶ ἀμοιβῇ κεκυρωμένον. Κατὰ τὸν ὀρισμὸν τοῦτον, ἀληθὴς νόμος λέγεται ὁ θεθεῖς ὑπὸ ἄρχοντος, δυναμένου κολάζειν τοὺς ἀπειθοῦντας, βραβεύειν δὲ καὶ τιμᾶν τοὺς πειθόμενους. Νόμος δὲ ἄνευ ἀρχόντος, ἄνευ ποινῶν καὶ ἀμοιβῶν, νόμος καλεῖται ἄκυρος καὶ ψευδής, καὶ ὑπ' οὐδενὸς φυλάσσεται ὁ τοιοῦτος νόμος. Τὸν εὐαγγελικὸν νόμον, ὃν ἐπισκοποῦσι καὶ ἐγκωμιάζουσι ὡς καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ τέλειον, ἔθετο ὁ Χριστὸς καὶ ἐκύρωσε, προειπὼν κόλασιν αἰώνιον τοῖς ἀθετήουσιν αὐτὸν, ζωὴν δὲ αἰώνιον τοῖς φυλάξουσιν. Ἄλλὰ, κατὰ τὴν ὑπόθεσιν, ὃ τὸν Εὐαγγελικὸν νόμον θέμενος οὐκ ἦν Θεὸς, οὐδὲ ἄρχων πάντων τῶν λαῶν καὶ ἔθνων τῆς ὑψηλοῦ, δυναμένος κολάζειν αἰώνιος καὶ ζωοποιεῖσαι αἰώνιος, καθὼς προλέγει ὁ θεθεῖς ὑπ' αὐτοῦ νόμος. Ψευδὴς ἄρα ὁ Εὐαγγελικὸς νόμος καὶ ἄκυρος, διότι καὶ ὁ θέμενος αὐτὸν ψεύστης καὶ αἰ ἀμοιβαί αὐτοῦ ψευδεῖς, ὡσπερ καὶ αἱ ποιναί. Τοιοῦτον δὲ ὄντα, λεγέτωσαν ἡμῖν οἱ σοφοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, πῶς ἐπειθοῦσι καὶ ἐγκωμιάζουσι καὶ ὡς καλὸν καὶ ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις συνιστῶσιν, ὀφείλοντες μάλλον ψέγειν αὐτὸν ὡς κακὸν καὶ ὀλέθριον; Τῷ ὄντι δὲ, εἰ ὁ Εὐαγγελικὸς νόμος ψευδής, βλάβης τῆς μεγίστης ἔσται πρόξενος τῷ πειθόμενῳ, ὡφελείας δὲ οὐδεμίας. Κελεύει γὰρ ὁ νόμος οὗτος πράξαι ἀνεχεσθαι τῶν ἀδικιῶν, ἀγαθοποιεῖν καὶ θαυεῖξιν· ὅθεν ἄπεστιν ἐλπίς ἀποδόσεως. Τέλος διαδοῦναι πτωχοῖς τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἀκολουθεῖν τῷ Χριστῷ μέχρι τῆς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίας. Ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχη ἀμοιβὴ ἐπὶ τούτοις καὶ ζωὴ αἰώνιος, πῶς οὐκ ἀφρονέστατος ὁ ταῦτα πράξας καὶ τὰ μέγιστα ἑαυτὸν ζημιώσας; Ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχη καὶ κόλασις αἰώνιος, ἐπαινετὸς καὶ πολλῶν

ἐγκωμίων ἐπάξιος ὁ τοὺς ἄλλους ἀδικῶν καὶ μὴ διδοῦς αὐτοῖς δίκην, οἳ εἰσιν οἱ λητταὶ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ οἱ τύραννοι ἐν ταῖς πόλεσι. Ἄλλο ἄρα ὅτι ἐὰν ὁμολογήσωμεν ψευδῆ τοῦ Εὐαγγελίου τὰ δόγματα, ἀληθῆ δὲ τὰ ἐναντία, ἔπεται ἐκ ταύτης τῆς ὁμολογίας, πρῶτον μὲν ὅτι ὁ εὐαγγελικὸς νόμος ψευδής καὶ ἄκυρος καὶ οὐχὶ ἐγκωμίων, ἀλλὰ ψόγου καὶ ἀποστροφῆς ἄξιος, ὡς ἐπιβλαβὴς καὶ ὀλέθριος, δεύτερον δὲ ὅτι οἱ τύραννοι ἐν ταῖς πόλεσι καὶ οἱ λητταὶ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ πᾶς ὁ δυνάμενος κακοῦργεῖν καὶ μὴ διδοῦναι δίκην πράττουσιν ἄριστα, καὶ, ἵνα ἕκαστος εὐδαιμονῆσῃ, ὀφείλει γενέσθαι τύραννος, ἢ ληστής, ἢ δεινότατος ὑποκριτής, ἕξωθεν μὲν φαινόμενος τοῖς ἀνθρώποις δίκαιος, λάθρα δὲ ἀδικῶν καὶ τὰ αἰσχίστα πράττων. Ἐκ δὲ τούτων τῶν συνεπειῶν τί ἕτερον ἔπεται; Ἐπεται ὅτι οἱ ἐπειθοῦντες τὸν εὐαγγελικὸν νόμον, ἀρνούμενοι δὲ τὸ εὐαγγελικὸν δόγμα, ἐλέγχονται ἀσυνεπεῖς καὶ ἄφρονες, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι, καὶ εἰς ἀπώλειαν πορευόμενοι. Ὁν δὲ τρόπον ἠλέγχθη τὸ ψεῦδος, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποδεικνύεται ἡ ἀλήθεια. Καθὼς ὁ καρπὸς οὐχ ὑφίσταται ἄνευ τοῦ δένδρου, οὕτω καὶ ὁ εὐαγγελικὸς νόμος οὐχ ὑφίσταται ἄνευ τοῦ Εὐαγγελικοῦ δόγματος. Ἐκ δὲ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται καὶ οἷος ὁ καρπὸς, τοιοῦτον καὶ τὸ δένδρον. Ἐπειδὴ δὲ ὁμολογεῖται παρὰ πάντων ὅτι ὁ ἠθικὸς νόμος τοῦ εὐαγγελίου καλὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ τέλειος, ἔπεται ὅτι καὶ ὁ θέμενος αὐτὸν ἀληθὴς Θεὸς καὶ ἄρχων ὑπὲρ πάντων καὶ αἱ ποιναὶ αὐτοῦ ἀληθεῖς, ὡσπερ καὶ αἱ ἀμοιβαί. Διὸ εἰ ἐλεύσεται ὥρα, ὅτε πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται· καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. Ὁ Χριστὸς ἔστι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ αὕτη ἡ ἀλήθεια, καὶ πάντα ὅσα ἐλάλησεν ἀληθῆ· καὶ ὃν τρόπον ἐλάλησεν, οὕτως ἔσται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι αὐτοῦ οὐ μὴ παρέλθωσιν.

Ποῦ δὲ τείνει οὗτος ὁ λόγος καὶ τί βούλεται ὁ γενόμενος οὗτος ἔλεγχος τοῦ ψεύδους καὶ ἡ ἀποδεικνύμενη ἀλήθεια; Ἴνα ἐννοήσωσι πάντες, οἳ καὶ μικρὸν τι μέλει ἢ τῶν παιδῶν ἐκπαίδευσις, ὅτι διδασκαλίαν καὶ ἀνατροφήν συνάδουσα πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν παιδῶν τὰς ψυχὰς ἐκ τῆς νηπιώδους ἀγνοίας εἰς τὸ φῶς ἄγουσα τὸ ἀληθινόν, καὶ τρέφουσα καὶ ἐνδυναμοῦσα ἐν Κυρίῳ, καὶ γενναίων ἔργων προηκτῆρας ἀπεργαζομένη, αὕτη ἡ διδασκαλία καὶ ἡ τοιαύτη ἀνατροφή τὴν ἀληθῆ παιδείαν συνίστησι καὶ τὴν σωτήριον ἐκπαίδευσιν συγκροτεῖ. Διδασκαλία δὲ, εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἀντικειμένη, καὶ τοῦ ὄφρους τὸν ἰὸν εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ἀπειροκάκων παιδῶν ἐκχέουσα, καὶ ἄγουσα ἐκ τῆς νηπιώδους ἀγνοίας οὐχὶ εἰς τὴν γνῶσιν, ἀλλὰ εἰς τὴν οἴησιν

καὶ τὸν σοφιστικὸν τύπον, καὶ ἀπεργαζομένη ἔργων ἀτόπων ἐπιθυμητῶν καὶ διώκτας, αὕτη ἔστι ἡ ψευδοπαιδεία, ἡ ἔχουσα οὐδὲν ὑγιές, ἢ ἀνατρέπουσα τοὺς οἴκους καὶ τὰς πόλεις. Καὶ εἰς τὸ πρῶτον καὶ πρῶτιστα συντελοῦν πρὸς τὴν τῶν παιδῶν ἐκπαίδευσιν, ἡ συναίσθησις ἔστι τοῦ καθήκοντος τῆς τῶν παιδῶν ἐκπαίδευσως, τὸ δεύτερον καὶ δεύτερα συντελοῦν δὲ, ἡ διάγνωσις ἔστι τῆς ἀληθοῦς παιδείας καὶ τῆς ψευδοπαιδείας, ὅτι, τῆς διαγνώσεως ταύτης μὴ καλῶς γενομένης, ἡ παιδοτροφία ἀποβήσεται παιδοκτονία, τῆς τοῦ βροφικτόνου Ἡρόδου πολλῶν χειρῶν. Ἡ δὲ Ῥαχὴλ κλαίουσα πικρῶς οὐ θελήσει παρακληθῆναι ἐφ' οἷς ἀπώλεσε τέκνοις. Τὸ δὲ τρίτον καὶ τρίτα συντελοῦν πρὸς τὴν τῶν παιδῶν ἐκπαίδευσιν ποῖον; Τὸ τρίτον συντελοῦν καὶ τελειοῦν τὴν τῶν παιδῶν ἐκπαίδευσιν ἔστιν ἡ ἐργασία, ἡ μέτρα ἔχουσα καὶ κανὼνα τὴν γενομένην τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ψεύδους διάγνωσιν. Ὅταν οἱ τῆς τῶν παιδῶν ἐκπαίδευσως ἐπιμελόμενοι παιδαγωγοὶ τε καὶ διδάσκαλοι καὶ οἱ πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως εἰς αὐτὴν συντελοῦντες, ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ πράττη, ἵνα ἡ μὲν ψευδοπαιδεία ἐκδιωχθῆ καὶ ὑπερόμιος ἐς αἰὲ γένηται, πᾶσα δὲ ἡ τῶν παιδῶν ἡλικία τὴν προσήκουσαν ἐκ τῆς ἀληθινῆς παιδείας λαμβάνη τροφήν, τότε ἡ τῶν παιδῶν ἐκπαίδευσις εὖ τε καὶ καλῶς ἔσται συγκεκριμένη καὶ τέλος ἔξει ἀριστόν τε καὶ βέλτιστον. Ἔως δ' ἂν τὴν τῶν παιδῶν ἐπιμέλειαν ὁ κανὼν οὗτος τῆς ὀρθῆς διαγνώσεως οὐκ εὐθύνῃ, πολλὰ τῶν σχολιῶν καὶ τῶν ἀτόπων γενόμενα οὐκ ἐκλείψουσι· πολλὰ τε παιδῶν ἀπώλειαι ἔξουσι χώραν, παῖδες δὲ, εὖ τε καὶ καλῶς παιδευθέντες καὶ τραφέντες, τοὺς οἴλους ἡμῶν καὶ τὰς πόλεις οὐ κοσμήσουσιν, ἀλλὰ μικράκι ἀδοξᾶ τὰ ἡμέτερα διατελέσουσι.

Δεῦτε τοῖνον, ὅσοι περὶ πολλοῦ ποιούμεθα τὴν τῶν ἡμετέρων πραγμάτων ἐπὶ τὰ βελτίω προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν, ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ πράξωμεν, πρὸς κατόρθωσιν τοῦ μεγάλου τῆς ἐκπαίδευσως ἔργου. Ἡ τροφή τῶν ψυχῶν ἔργον ἔστι πολλῶν μεζῶν καὶ κρεῖττων τῆς τοῦ σώματος. Καθὼς δὲ τὰ ἡμέτερα σώματα οὐ τρέφει ἐργασία μία καὶ ἐνός, ἀλλὰ χεῖρες πολλὰ καὶ πολλὰ ἐργαζόμενα τοῦτο περαίνουσιν, οὕτω καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς οὐ μία ἐργασία οὐδὲ ἐνός θρέψει καὶ παιδεύσει, ἀλλὰ πολλὰ καὶ πολλῶν.

Πασῶν δὲ τῶν ἐργασιῶν ἡ πρωτίστη καὶ καλλίστη, ἢ ἄνευ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὄφελος, ἡ φυλακὴ ἔστι τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν κλεπτῶν καὶ τῶν ληστῶν, τῶν διαρπαζόντων τοὺς καρποὺς αὐτοῦ, τοὺς τρέφοντας τὰς ἡμετέρας ψυχὰς, καὶ αὐτὸ τὸ δένδρον ἐκρίζωσαι καὶ ἐκσπᾶσαι ἐπιχειρούντων. Ποῖον δὲ τοῦτο τὸ δένδρον, καὶ τίνας οἱ ἐπιβουλόμενοι αὐτὸ κλέπτει καὶ λητταὶ, καὶ ταῦτα διὰ βραχέων δηλώσαντες καταπαύσωμεν τὸν λόγον. Καὶ ἐφύττευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ· κατὰ

ἀνατολάς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε. Καὶ ἐξανέτειλεν ὁ Θεὸς ἐκ τῆς γῆς πᾶν ζῦλον ὠραῖον εἰς ὄρασιν καὶ καλὸν εἰς βοῶσιν, καὶ τὸ ζῦλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, καὶ τὸ ζῦλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ. Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν.

Οἱ ἄνθρωποι, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, τέκνα γεννήσαντες, περὶ τῆς τροφῆς αὐτῶν φροντίζουσι καὶ ἐπιμελοῦνται. Ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον ἔπλασεν ὁ Θεὸς κατ' εἰκόνα ἰδίων καὶ ὁμοίωσιν. Τίς ἄλλος λοιπὸν, ἢ αὐτὸς ὁ Θεός, ὥρριλε προνοῆσαι περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου τροφῆς; Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐκ σώματος σῆμειται καὶ ψυχῆς, τροφῆς δὲ τῆς οἰκείας ἐλάττερον δεῖται, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς πρὸς μὲν τὴν τροφὴν τοῦ σώματος ἐφύτευσε παράδεισον ἐν Ἐδέμ, κατὰ ἀνατολάς, πρὸς δὲ τὴν τροφὴν τῆς ψυχῆς ὠκοδόμησεν ἐν Ἀνατολῇ τὴν Ἀνατολικὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Καὶ εἶναι ὁ παράδεισος ἐκεῖνος, ὃν ἐφύτευσε ὁ Θεὸς ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολάς, προεικόνισμα καὶ τύπος τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἣν ἐγὼ τίθειμαι τιμιώτερον ἐκείνου τοσοῦτον, ὅσον τὸ πρᾶγμα τῆς σκιάς τιμιώτερον, καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν τύπων καὶ εἰκόνων. Ἐν τῷ παραδείσῳ ἔθετο ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε χοῦν λαβῶν ἀπὸ τῆς γῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔθετο τοὺς υἱούς, οὓς ἐγέννησεν ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, ἵνα ἐργάζωνται τὰ ἑαυτοῦ ἔργα καὶ φυλάσσωσι τὴν παρακαταθήκην ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τῆς ψευδωνύμου γνώσεως. Τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, τὸ ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, προεικόνιζε τὸν Χριστὸν, τὸν ἀρχηγὸν καὶ αἷτιον τῆς ζωῆς, τὸν ἐν μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ δὲ ζῦλον τοῦ γινώσκειν γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, οὗ ὁ καρπὸς ἦν θανατηφόρος, ἐσήμεινε τὸν γόητα καὶ πλάνην διάβολον, τὸν κερποροῦντα τὴν ψευδωνύμου γνώσιν, τὸ τῶν ψυχῶν δηλητήριον. Καθὼς δὲ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ τὸς ἀπηγόρευεν ἐπὶ ποινῇ θανάτου λαβεῖν καὶ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ζύλου, τοῦ γινώσκειν γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, οὕτω καὶ νῦν ἀπχορεύει ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν εἰς τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, κελεύει δὲ μόνον τρέφειν τὰς ἡμετέρας ψυχὰς ἐκ τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ αἰτίου τῆς ἡμετέρας ζωῆς. Τότε ὁ φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων ὄφις ἐπεχείρησεν ἐξαπατῆσαι τοὺς πρωτοπλάστους, καὶ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτῶν πωλῆσαι καὶ κλέψαι, νῦν δὲ οἱ φρονιμώτατοι τοῦ ὄφως υἱοὶ ἐπιχειροῦσιν ἡμᾶς ἐξαπατῆσαι, γοηταίαις καὶ σοφίσμασιν υποκλέπτοντες καὶ πωλοῦντες τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. Μὴ πιστεύετε τῷ Θεῷ, εἶπεν ὁ ὄφις τότε, ἀλλὰ ἐμοί, καὶ οὐ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, ἀλλὰ ἔσεσθε ὡς θεοί. Αὐτὰ ταῦτα λέγουσιν ἡμῖν

σήμερον καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ ὄφως. Μὴ πιστεύετε, λέγουσι, τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ ἡμῖν, καὶ οὐ κολασθήσεσθε κίωνως, ἀλλὰ ἔσεσθε ὡς θεοί, ὅτι καὶ ἡμεῖς θεοὶ ἐσμεν, καὶ Θεὸς μεζζων ἡμῶν οὐκ ἔστιν. Ἀληθεύουσι δὲ καὶ οὗτοι ὅσον ἠλήθευσε καὶ ὁ πατήρ αὐτῶν ὄφις, οἱ δὲ πειθόμενοι αὐτοῖς ἔσονται ὡς θεοὶ καὶ οὐ κολασθήσονται, ὅπως καὶ οἱ πρωτόπλαστοι ἐγένοντο θεοί, καὶ οὐκ ἀπέθανον. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι κατὰ πάντα ὅμοια τὰ τοῦ παραδείσου πρὸς τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Οὗτος δὲ ὁ ἡμέτερος παράδεισος τοσοῦτω μεζζων καὶ κρείττων τοῦ τῶν πρωτοπλάστων, ὅσῳ μεζζων καὶ κρείττων ὁ Χριστὸς, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς τοῦ δένδρου, τοῦ προεικονίζοντος αὐτὸν, καὶ ὅσῳ μεζζων καὶ κρείττων τοῦ σώματος ἡ ψυχῆ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμῖν ἐνταῦθα πρόκειται ἀγων καὶ κίνδυνος, πολλῶ μεζζων ἢ ἐκεῖ. Οἱ πρωτόπλαστοι ἐκινδύνεον περὶ τοῦ σώματος αὐτῶν, ἡμεῖς δὲ κινδυνεύομεν περὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς. Ὁ κατ' ἐκείνων ἐπαπειληθεὶς θάνατος, εἰ καὶ θεινός, ἀλλὰ βάσιμος ἦν, πρόσκαιρος, ἀλλ' οὐκ αἰώνιος· ὁ δὲ κατ' ἡμῶν θάνατος αἰώνιος καὶ διορθώσεως ἀνεπίδεκτος. Ἐξεβλήθη μὲν τότε ὁ Ἄδάμ ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς, ἀλλὰ παρεκλήθη ἀκούσας ὅτι ἐπανελεύσεται εἰς παράδεισον κρείττονα. Ὁταν δὲ ἡμᾶς οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἐκβάλωσι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐλπὶς ἐπανόδου οὐχ ὑπολειφθήσεται. Καί γε δικαίως· οἱ μὲν γὰρ πρωτόπλαστοι δι' ἀπειρίαν ἐξαπατήθησαν, ἡμεῖς δὲ παράδειγμα ἔχομεν τὸ πάθος ἐκείνων καὶ τὴν ἱστορίαν τοσοῦτων αἰώνων, καὶ ἀσύγνωστοι τὰ ὅμοια ἐκείνοις πράττοντες. Μάθωμεν τοίνυν καλῶς τὴν σημασίαν τοῦ παραδείσου, τὴν σημασίαν τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς καὶ τὴν σημασίαν τοῦ δένδρου τοῦ θανάτου, καὶ μὴ τῷ ἐχθρῷ προδῶμεν ἀφρόνως τὰς ἡμετέρας ψυχὰς, ἐάσαντες αὐτὸν διὰ ἔχθρῳ μὴν ψυχῆς υποκλέψαι καὶ συλῆσαι τὴν τρέφουσαν ἡμᾶς ἀλήθειαν φυλάξωμεν ἐργηφόρως τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, ἵνα ἔχομεν ἐκ τῶν καρπῶν αὐτοῦ θρέψαι καὶ παιδεῦσαι τοὺς ἡμετέρους πατέρας· ἐν δὲ τὴν τροφὴν ἡμῶν ἀπολέσωμεν ἀφυλαξίας ἕνεκα, καὶ ἡμᾶς αὐτοῦ καὶ τοῦ παιδὸς συναπολέσωμεν. Ἀφρῷ χρόνῳ ὠκοδόμησεν ὁ Θεὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ κατεφύτευσε ἐν αὐτῇ τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, πρὸς τροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, πόσοι πόλεμοι καὶ πόσαι ἐπιβουλαὶ κατ' αὐτοῦ οὐκ ἐγένοντο; Ἀλλ' οἱ πατέρες ἡμῶν, γενναίως ἀγωνιζόμενοι καὶ πανταχόθεν τὸν ἐφορησάντα ἐχθρὸν ἀποκρούσαντες, τὴν παρακαταθήκην μέχρις ἡμῶν παρέμειψαν, ἐντελλόμενοι φυλάττειν καὶ ἀγωνιζέσθαι ὑπὲρ αὐτῆς μέχρι τῆς τοῦ Κυρίου ἐλεύσεως. Πρὸς τί σήμερον ἐορτάζομεν καὶ γεραιρομεν τὴν μνήμην τοῦ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος; Οὐχὶ διότι τὸ ἑαυτοῦ αἷμα ἐξέχευε γενναίως, ἀγωνισάμενος ὑπὲρ τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς; Εὐγνωμονοῦμεν τοίνυν αὐτῷ, ὅτι ὑπὲρ τῆς τροφῆς καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀπέθανε. Καὶ οὐκ

ἀπέθανεν, εἰ καὶ ἀπέθανεν, ἀλλὰ ζῆ ἐν τῷ Θεῷ καὶ ἐν ἡμῖν, καὶ τῶν μετὰ πίστεως αὐτὸν ἐπικαλουμένων ἀντιλαμβάνεται. Καλῶς δὲ προοῦσα ἡ ἀδελφότης προσάτην καὶ ἀσὼγὸν ἐαυτῆς ἐξελέξατο τὸν γενναῖον τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχον. Ὁ γὰρ μὴ φεισάμενος τοῦ ἰδίου αἵματος ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς τῶν παιδῶν τροφῆς, πρόθυμος ἔσται ὑμῖν ἀντιλήπτορ, ἐργαζόμενος ὅτι δύναμις πρὸς τὴν τῶν παιδῶν τροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν. Γυμῶντες δὲ τὸν ἐνδοξὸν τοῦτον τῆς ἀληθείας μεγαλομάρτυρα, γινώσκετε ὅτι οὐδὲν ἄλλον τιμάτε ἢ αὐτὴν τὴν ἀληθῆ παιδείαν καὶ τὴν κατὰ Χριστὸν ἐκπαίδευσιν, ὑπὲρ ἧς ἐγκαρτερωμέν πάντες καὶ ἀγωνιζόμεθα, ἵνα ἡμῶν ἕκαστος ἀπολάβῃ τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον. Γένοιτο δὲ ἡμῶν ἕκαστος ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου εἰπεῖν, ὁμοίως τῷ Ἀποστόλῳ Παύλῳ καὶ τῷ ἐορτάζομένῳ μεγαλομάρτυρι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίσιν τετήρηκα, διὸ ἀποκείται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτῆς, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

A. ΜΑΚΡΑΚΗΣ.

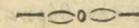
ΔΕΘΑΜΑ

"H

Η ΒΑΣΙΛΟΠΑΙΣ ΤΩΝ ΙΝΔΙΩΝ.

(πρωτότυπον).

ΥΠΟ Χ. ΣΑΜΑΡΤΕΙΑΟΥ.

A.

Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ ὄρους τῆς Ἀστραπῆς τοῦ τηλεβόλου οἱ μυκηθμοὶ ἀκούονται· βραῦς ἤχος χαλκοῦ συγκρουομένου ὑποκώφως ἀντηχεῖ· πίπτουν χαμαὶ τὰ κολοσσαῖα τῶν δρυῶν ὑψώματα ὡς ὑπὸ βίας τυφῶνος ἢ Τιτᾶνος σκληυθέντα· τοῦ πυροβόλου φλογερά, ὀγκώδης καὶ βαρυσίδηρος ἡ σφίρα τὰ στελέχη ταῦτα καταθραύει. Τὰ ἔργα τῶν αἰώνων ὁρμὴ μιᾶς στιγμῆς ποδοπατεῖ, καὶ τῶν μητέρων οἱ πολυπόνοι καρποὶ, τὰ τέκνα, ὑπὸ ὀμίχλην πυκνὴν καὶ σκιάν παλαίους θανάτου. Ὁ χεῖμαρρος γογγύζει καταρρέων.

B.

Τὸ ἄστρον τῆς ἡμέρας ἤδη ἔδυσεν. Ἴδου ὁ παμμεγέθης αὐτοῦ δίσκος ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοῦ ὄρους ὄπισθεν ὠλισθήσεν. Ὡ χαῖρε, ἄστρον φωτεινόν! Τῆς μάχης ἤδη φύγεις τὴν σκηνὴν. Τῶν Ἰνδῶν τὰ τέκνα αἰμοσταγῆ καὶ κἀθιδρα πρὸς τοὺς Λευκοὺς ἀνδρείως θά παλαίσωσιν εἰσέτι. Στῆθος πρὸς στήθος, βραχίον πρὸς βραχίονα καὶ δόρυ πρὸς λευκὴν καὶ στίλβουσαν κεραινοφόρον λόγχην ἀντικτυπῶνται. Πόλεμος θεινὸς συνέστη. Οἱ Λευ-

κοὶ προτίθενται ν' ἀλώσωσι τὸ φρούριον τοῦ ὄρους τῆς Ἀστραπῆς.

Γ.

Ἐξῆλθεν ἡ νεότης ἅπασα τῶν εἰς τὸ φρούριον οἰκούντων Ἰνδῶν ὅπως παλαίσῃ, καὶ παλαίει. Τὸ ἄνθος τῶν πολεμιστῶν ἐξῆλθε. Τὰς χρυσᾶς ἐφόρεσαν οἱ νέοι στολάς, κτενίσαντες τὴν ἐπανθοῦσαν τῆς κεφαλῆς τρίχα. Οἱ γέροντες πολεμιστὰι ἐξῆλθον, καὶ τὰ παιδιά ἔτρεξαν ὁμόθυμα εἰς τοῦ κινδύνου τὴν φωνήν. Μόνον εὐάριθμοι πολεμιστὰι εἰς τοῦ φρουρίου τὰς ἐπάλλξεις κατηφεί; τῆς μάχης ἀναμένουσι τὸ τέλος.

Δ.

Ἐμειναν μόνον αἱ παρθένοι, στολισματα τῶν ἔνδον τοῦ φρουρίου οἰκίων· καὶ αἱ γυναῖκες ἔμειναν· αἱ κορασίδες, καὶ αὐταὶ πλησίον τῶν μητέρων κἀθηνται. Ὀρηνοῦσιν αἱ παρθένοι, καὶ τὰ δάκρυά των βέουσιν ὡς δρόσος τῆς αὐγῆς· κλαίουσιν αἱ μητέρες, καὶ τὰ δάκρυά των βέουσιν ἐπὶ τῶν παρειῶν, ὡς αἱ βράνιδες μετοπωρινῆς βροχῆς. Τῶν κορασίδων δὲ τὸ δάκρυον ὡς σταλακτίτου ἢ σταγῶν κοιλαίνει τῶν μητέρων τὰς καρδίας. Καὶ ἅπαντα τῶν ἀδυνάτων τούτων πλασμάτων τὰ στίματα μίαν ἀφίνουσι κραυγὴν· Ἄσαχῆπ, ὦ ἦρω, ἐπὶ σὲ ἐλπίζομεν! Ὡ σῶσον, ἦρω βασιλεῦ, τὸ φρούριον.

Ε.

Μυρία; λόγγας εἰς τὴν μάχην Σαχῆπ ὁ ἦρω; βασιλεὺς τοῦ ὄρους τῆς Ἀστραπῆς ὠδήγησεν. Ἀπὸ πρώτης μάχεται, καὶ ἤδη νῶξ ἐπῆλθε, καὶ εἰσέτι μάχεται πρὸς τοὺς Λευκοὺς. Γυναῖκες οἱ Λευκοὶ δὲν εἶναι. Μάχονται κρατοῦντες τοὺς κεραινοὺς καὶ τὴν λόγχην, τὴν ἀστράπτουσαν. Δίς τὴν ἀσπίδα κατέθηκεν ὁ ἦρω; βασιλεὺς Σαχῆπ, ὅπως σπογγίσῃ τὸν ἰδρώτα τῆς μάχης. Πεντάκις οἱ ἀνδρεῖοί του Ἰνδοί. Ἡ θύελλα τῆς μάχης, παρασύρουσα τὸ πᾶν, στροφοδινεῖ ἀνδρείους δισμυρίους.

ΣΤ.

Ἐν μέσῳ τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν λογγῶν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ὁ Βίλλιαμ, ἀρχηγέτης τῶν Λευκῶν, ἐπὶ τοῦ ἵππου ἵσταται καὶ διευθύνει τὰ πυρά. Ξανθὸς, ὠραῖος, ὡς τῆς μάχης ὁ θεός, ἐπὶ τοῦ ἵππου τοῦ λευκοῦ νομίζεις ὅτι ἵπταται. Ὁ θάνατος ἐνώπιόν του φύγει. Τὸν εἶδεν ὁ Σαχῆπ, ὁ ἦρω; βασιλεὺς, ἀπὸ πρώτης οὕτω πως μαχόμενον. Ἴδὸν εἶδε διευθύνοντα τῶν πυροβόλων τὴν φοικώδη φάλαγγα κατὰ τῆς φάλαγγος του. Θεριζόμενος δὲ καὶ πίπτοντας περὶ αὐτὸν τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ φίλους του εἶδε πενθίμως.

Ζ.

Ὅποια μάχη! Φρίττουσιν οἱ γέροντες Ἰνδοί! Οὐδέποτε εἰς τῆς πολυετοῦς ζωῆς αὐτῶν τὸν βροῦν εἶδον ὁμοίαν μάχην. Τὸ θάρρος των κατὰ μίκρον ἐκπνέει καὶ περίτρομα τὰ βλέμματα πρὸς

τὰ ὀπίσω στρέφουσι. Τὸ φρούριον. Τὸ φρούριον. Πολύτιμος ἀκρόπολις. Ἐκεῖ τὰ φίλτατά των, τὰ τρυφερὰ στηρίγματα αὐτῶν ἐκεῖ. Καὶ νέον θάρσος τὰς ψυχὰς αὐτῶν πληροῖ. Καὶ πάλιν βήματι στερόβῳ κατὰ τῶν πυροβόλων φέρονται, καὶ πάλιν εἰς τῆς μάχης τοὺς ἀγῶνας ἀπεκδύονται.

Η.

Αἴφνης τὸ τύμπανον τὸ ἐχθρικὸν ἀκούεται. Τῶν λευκῶν αἱ φάλαγγες πληροῦνται. Ὁ ἥρωας βασιλεὺς Σαχῆπ εἰς τοῦ τυμπάνου τὴν βροντὴν φρικτῶς ἀκούσας. Πρὸς τὸν πιστὸν αὐτοῦ Νανὰ ἐστράφη, καὶ τὸ ὄπλον θεῖς χαμαὶ, «Νανὰ, τῷ εἶπε, σπεῦστον, ὕπαγε. Ἡ ἔκβασις τῆς μάχης εἶναι ἄδηλος. Ἴσως τὸ πᾶν ἀπολεσθῆ ἔδῳ. Τὴν σύζυγόν μου σῶσον καὶ τὴν θυγατέρα μου Δαθάμαν. Ἄν ἐγὼ σωθῶ, εἰς τὴν Πηγήν τῶν Κροκοδείλων θέλωμεν συναντηθῆ, πρὶν ἢ τὸ μέγα ἄστρον ἀνατεῖλῃ τῆς ἡμέρας. Ἄλλως, θέλεις μάθει ὅτι ἔπεσα. Περὶ τῶν ἐπιλοίπων τότε φρόντισον.» Ὁ Νανὰ, ὡς ἵππος κεντηθεὶς, ὡς ἀστραπὴ, ὡς ἀνεμος ἐχάθη διὰ μέσου τῶν δασῶν, ἀνοίγων δρόμον πρὸς τὸ φρούριον. Καθῆκον, ὕπνος, κόπωσης, καὶ ταραχὴ νοδὸς μόνοι πιστοὶ του σὺντροφοὶ ἀπέμεινον.

Θ.

Ἀνέλαβε τὸ ὄπλον Σαχῆπ ὁ ἥρωας βασιλεὺς, καὶ εἶδε τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἐφοδὸν. Λευκῶν μυριάων στρατιὰ ἐφέρετο. Αἱ στῆλαι τῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τὰς λόγγας φράσσουσιν. Ἐπαυσεν ἤδη τῶν Λευκῶν τὸ πῦρ. Καὶ οἱ Ἴνδοι τοῦ βασιλέως ἥρωος τὸ πρόσωπον ὡς πρὸς μαντεῖον ἀτανίζουσιν. «*Ἐξὼ τῆς θήκης ξίφη*» εἶπεν ὁ Σαχῆπ, «ἀς μὴ τοὺς περιμεινῶμεν.» Καὶ ἡ φωνὴ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἐφθασε τὸν τελευταῖον τῶν Ἴνδῶν στρατιωτῶν του. Ὀλίγα βήματα ἀπέχει ἤδη τῶν Ἴνδῶν ὁ ὄμιλος ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν Λευκῶν. Τὰ ξίφη λάμπουσιν, ἀστράπτουσι, μαρμαίρουσιν ὑπὸ τὸ σελήνατον φῶς. Σχεδὸν ἐγγίζουσι τὰ ἐχθρικά στρατόπεδα, καὶ προηγεῖται τῶν Ἴνδῶν ὁ ἥρωας βασιλεὺς Σαχῆπ. Σιγὴ θανάτου βασιλεύει.

Ι.

Ἐφάνη λάμπων αἴφνης τῶν Λευκῶν ὁ ἀρχηγὸς ἐπὶ τοῦ ἵππου. Τὸν βασιλέα ἥρωα Σαχῆπ ξιφῆρη εἶδε μετὰ τῶν λοιπῶν Ἴνδῶν κατὰ τῶν φοβερῶν φαλάγγων του νὰ φέρηται, καὶ «πῦρ» πρὸς τὰς φροισσοῦσας στοίχας τῶν Λευκῶν ἐφώνησεν.

ΙΑ.

Πίπτουσι στοίχοι τῶν Ἴνδῶν ὑπὸ τὰ ξίφη πίπτουσι Λευκῶν ἑκατοντάδες. Ἄλλ' ἀνοίγονται ἐξαίφνης τῶν Λευκῶν αἱ φάλαγγες, καὶ ἵππων φοβερῶν σειρὰ, ἀκάτοχος τῆς μάχης τέως, τῶν Ἴνδῶν ἐνώπιον προβάλλει. Τοὺς ἵππους διοικεῖ Λευκῶν ἐμπείρων ἱππικῶν ἀνδρῶν παράταξις. Τὰς κεκμηκυῖας τάξεις τῶν Ἴνδῶν πεδοπατεῖ, ῥίπτει χαμαὶ, θερίζει, κυλίνει εἰς τὸ αἶμά των, ἐνῶ Λευ-

κῶν ἐτέρων αἱ φάλαγγες πεζαὶ στροφὴν ποιοῦσαι κόπτουσι τὸν δρόμον εἰς τοὺς φεύγοντας Ἴνδούς. Σαχῆπ ὁ ἥρωας βασιλεὺς, ταχὺς ὡς βέλος, ἐν τῷ μεταξὺ δρομῷ. Μετὰ τοῦ Βίλλιαμ τοῦ ἀνδρείου καὶ ξυνοῦ εἰς χεῖρας προσπαθεῖ νὰ ἔλθῃ. Ἰπὸ τὸ κράτος ὁμοῦ τῶν πληγῶν τὰ μέλη του ἐκλύονται, τὸ ὄμμα σκοτοδιναῖ, ἐκλείπουσιν ἐξηντηλημένοι αἱ δυνάμεις του. Σαχῆπ ὁ ἥρωας βασιλεὺς αἰχμάλωτος εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Βίλλιαμ φέρεται ἀναίσθητος.

ΙΒ.

Ὀλίγα στίφη μόνον τῶν Ἴνδῶν νὰ φύγωσι τὰς χεῖρας τῶν Λευκῶν κατώρθωσαν. Τὰ δὲ λοιπὰ, νεκρὰ, ἢ στένοντα ὑπὸ τὸ ἄλγος τῶν πληγῶν, ἢ ζωγρηθέντα μένουσι. Καὶ μετ' ὀλίγον οἱ Λευκοὶ ὕπνον βαθὺν ἐνέμοντο καὶ παρ' αὐτοὺς δεσμοῖς ἀβρόχαιοι δεδεμένα τῶν Ἴνδῶν τὰ αἰχμαλωτισθέντα τέκνα.

ΙΓ.

Ἀσθμαίνων ἐφθασε τὸ φρούριον ὁ ἄγγελος τῶν συμφορῶν Νανὰ.

«*Τίς εἶ;*» φωνάζει ἀπὸ τῶν ἐπάλλξεων εἰς γηραλέος φύλαξ. «Νανὰ, ὁ φίλος καὶ πιστὸς τοῦ βασιλέως ἥρωος Σαχῆπ.» Ἀνοίγονται αἱ πύλαι. Ὁ Νανὰ εἰσέρχεται. Εἰς τὰς ὁδοὺς παρθένοι κλαίουσι πικρῶς. Πυρραὶ, ἀντὶ λαμπάδων πένθους, λάμπεισι ῥίπτουσι ὠχράς.

ΙΔ.

«*Ἴδου εἰς ἄγγελος τῆς μάχης,*» αἱ παρθένοι κράζουσι δειλῶς. «*Σιωπηλὸς καὶ κατηφὴς βαδίζει,*» ἄλλαι κράζουσιν. Οὐδὲν πρὸς ταύτας λέγει ὁ Νανὰ. Κτυπᾷ τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ Σαχῆπ, τοῦ βασιλέως ἥρωος κυρίου του. Ἡ θύρα τῷ ἀνοίγεται, καὶ ὀπισθεν αὐτῆς ἡ νεκρὰ Δαθάμα περιμένουσα, «*Δέγε, Νανὰ,*» φωνάζει πρὸς τὸν ἄγγελον. «*Τί νέα; Νίκη; Ὀλεθρος;*» Καὶ τὰ δάκρυά της βέουσι ὡς μαργαρίται δρόσου πρωϊνῆς.

ΙΕ.

«*Ἀπὸ πρώτας μάχονται ἀκούραστοι πρὸς τοὺς Λευκοὺς τοῦ βασιλέως ἥρωος πατρός σου οἱ πιστοὶ πολεμισταί. Οὐδὲν εἰσέτι ἦτο βέβαιον καθ' ἡν στιγμὴν τὸ στάδιον ἀφήταξ, ἔστρεψα τὸν πόδα πρὸς ἔδῳ. Ἄλλ' ἡ μανία τῶν Λευκῶν εἰς κίνδυνον βυθίζει τὰς ἐλπίδας τῶν Ἴνδῶν καὶ τοῦ πατρός τοῦ βασιλέως ἥρωος Σαχῆπ τοῦ φίλου μου Κυρίου, Ἐν μέσῳ τοῦ ἀγῶνος τοῦ σφοδροῦ, τὸ ὄπλον κάτω θεῖς, ἐστράφη αἴφνης πρὸς με καὶ με ὕφος σύνοφρου μοὶ εἶπε. «*Σπεῦσον! ὕπαγε Νανὰ,* ἡ ἔκβασις τῆς μάχης εἶναι ἄδηλος. Ἴσως τὸ πᾶν ἀπολεσθῆ ἔδῳ. Τὴν σύζυγόν μου σῶσον καὶ τὴν θυγατέρα μου Δαθάμαν. Ἄν ἐγὼ σωθῶ, εἰς τὴν Πηγήν τῶν Κροκοδείλων θέλωμεν συναντηθῆ πρὶν ἢ τὸ μέγα ἄστρον ἀνατεῖλῃ. Ἄλλως, θέλεις μάθει ὅτι ἔπεσα.» Αὐτὰ μοὶ εἶπεν. Ἄγγελος ἐγὼ πιστὸς, ἡγῶ τοῦ βασιλέως ἥρωος πατρός σου γίνομαι.*»

ΙΣΤ.

Ἀκίνητος, ὠχρὰ καὶ μεγαλοπρεπῆς, ἡ βασιλοπικὴς ἔκλινε τὴν κεφαλὴν. Ἐκρέμασε τὸ ὄπλον ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κάθιδρος Νανὰ, καὶ ἐπὶ ψάθης ἔπεσε κατάκοπος τὰ κεκμηκότα ν' ἀναπαύσῃ μέλη. Ἡ δούλη Φάλλη εἰς τὴν σύζυγον τοῦ βασιλέως ἥρωος Σαχῆπ ἀνήγγειλεν ὅσα ἡ νέα βασιλοπικὴ ἤκουσε Δαθάμα.

ΙΖ.

Ἔσυρε τὴν κόμην ὀλολύχρα ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως ἥρωος. Ἀντωλόυξε χορὸς Θεραπεινίδων ἐκλεκτῶν, τὰ θάλλοντα καὶ τὰ παρθένα στήθη πλήσσαν τὰς χερεῖν. Ἠγέρθη δὲ θρήνος πολλὸς καὶ κοπετός, καὶ τῶν δωματίων ἔστενε τὸ βάθος ἀντηχοῦν τοὺς κοπετούς. Ἐθρήνει δὲ τὸν βασιλέα ἥρωα καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαθάμ καὶ ὁ παρθενικὸς χορὸς. Ἐθρήνου δὲ τὸ μέλλον σκοτεινὸν καὶ ἄγριον.

ΙΗ.

Κεραινοπλήκτου θεοῖν ἡ Δαθάμα ἐξήκολουθει τηροῦσα. Ὁ ναὺς αὐτῆς ὡς ἡ ἀνέμη στρέφεται. Τοὺς θρήνους δὲν ἀκούει. Σαχῆπ τὸν βασιλέα ἥρωα πατέρα τῆς τῷ πνεύματι της διώκει ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Τὸ φίλτρον ἐξυπνᾷ ἐντός. Τῆς μάχης ἡ φρικτὴς θύελλα θολῶς ἀντανακλάται εἰς τὸν νοῦν αὐτῆς. Ὁ κόσμος καταβρέων πέριξ τῆς παρθένου βασιλίδος φαίνεται.

ΙΘ.

Ἀνένυψε τοῦ βύθους. Διὰ τοῦ παραθύρου βλέπει. Σκότος, νέφαλα. Εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφῆως εἶδε τότε τὸν κατάκοπον Νανὰ. Ἰδέας αἴφνης ἀστραπὴ τὸ χάος τοῦ νοδὸς αὐτῆς διέρχεται. Ἐπὶ τοῦ τοίχου πανοπλία πάγχρυσαι καὶ δόρατα καὶ πυροβόλων δωδεκάς ἀνηρητημένη κρέμαται. Εἰς θώραξ ἀργυροῦς ἐπὶ τραπέζης ξύλου ἐρυθροῦ κατὰκειται. Εἰς τὴν γωνίαν περικεφαλαία καὶ ἀσπίς ἀκτίνος χρυσαυγεῖς ἐνοῦσιν. Εἰς λύχνος ἀργυροῦς φῶς ἱλαρὸν προχέει.

Κ.

Ἀπὸ τοῦ τοίχου εἰς τὴν τράπεζαν τὴν ἐρυθρὰν καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν κόρυθα καὶ τὴν ἀσπίδα ἡ νεῆνις βασιλὶς Δαθάμα τὴν ἀκτῖνα τῶν ὀμμάτων διευθύνει. Ἦδη ἀπεφάσις. Τὴν γυναικίαν ἀπεκδύεται στολήν. Ὅποια κάλλη ἢ ἀναίσθητος τετραῖς τῶν τοίχων ἀτενίζει. Τὸν θώρακα ἐνδύεται ὑπὸ κνημίδας μεταλλίνας ἢ ἀναξυρὶς ἐκρύβη τῆς παρθένου. Ζώννυται ξίτρος, καὶ πλοκάμους ὑλούς, μέλανας, καλύπτει περικεφαλαία. Καλλιέστον φαρῆτραν πλήρη εἰς τὸν ὄμιον τῆς κρεμᾶ. Βραχὺ δὲ πυροβόλον ἀνὰ χεῖρας πάλλει. Ποῦ εἶναι ἡ Δαθάμα; Λάμπων καὶ κατάχρυσος πολεμιστῆς τὴν βασιλίδα κόρην ἀντικαθιστᾷ.

ΚΑ.

Ἦδη τὸ ἄστρον τῆς νυκτὸς ὡς δρέπανον φωτὸς διέκρινεν, ἐν μέσῳ νεφελῶν κρυπτόμενον, φαινό-

μενον, καὶ πάλιν σκιαζόμενον. Νὰ ἐξυπνίσῃ τὸν Νανὰ προητοιμάζετο. Τῆς μητρὸς Μαθάμ καὶ τῶν Θεραπεινίδων αἱ θρηνώδεις ἰαχὰὶ ἀκούονται. Κάτωθεν αἴφνης πένθιμος χορὸς παρθένων, ὑπὸ λάμπριν ἐρυθρὰν δαδὸς καὶ ἤλον χαλαροῦ τυμπάνου, ψάλλον ἠκούσθη τὴν ἀκόλουθον ᾠδὴν.

Τοῦ Πενζᾶπ, ὁ προστάτα θεῖς,
τῶν δακρύων αὐταὶ αἱ βραὶ

ἀς σὲ κάμψωσι·

καὶ χαρᾶς ἱλαρᾶς

αἱ γλυκεῖαι ἀκτίνες ἀς λάμψωσι.

Ὡ θεῖ τοῦ Πενζᾶπ, τὸν λαὸν

τὸν πιστὸν σου παλιόντα

σῶσον! σὸν! Τὰ τέκνα τῶν πιστῶν σου τὰ κλαίοντα,

ἄφες πάλιν φαιδᾶ τὸν σεμνὸν σου ναῖν

νὰ πληρώσωσι,

καὶ θριάμβου πυρὰν ὑψηλὴν

εἰς τὴν θεῖαν αὐλὴν τοῦ σεμνοῦ σου ναοῦ νὰ ὑψώσωσι.

Τῶν Λευκῶν τὴν ἀγρίαν φυλὴν,

Ὡ θεῖ τοῦ Πενζᾶπ, ἀν ζωγρήσωμεν,

ἐκατόμητον Λευκῶν πρὸ τῆς θεῖας μορφῆς σου θὰ θύσωμεν.

Ἐὰν ὅμως ἔργῃ

Τὰ μέγала σου στέρνα εἰσεδυσεν·

ἀς ἀνοίξῃ ἡ γῆ!

Τῶν πιστῶν σου Ἴνδῶν ὁ ἀστὴρ κλαίων ἔδυσεν.

ΚΒ.

Καὶ παρῆλθεν ὡς νέφους πενθίμου σκιά τῶν παρθένων ὁ ὄμιλος. Ἐνῶ δὲ τῆς Δαθάμας τὸ ὄμμα προπέμπει αὐτὰς, καλπασμὸς ἀντηχεῖ πησιάζοντος ἵππου. Ἀκουσίως τὴν θύραν ἀνοίγει καταβάστα ἡ νέα Δαθάμα καὶ βλέπει, ἀσθμαίνοντα, γνωστὸν νέον Ἴνδον, τῆς φρουρᾶς τοῦ γενναίου Σαχῆπ ὄντα καύχημα.

ΚΓ.

— «*Πόθεν σὺ, Ἄλγουναρ;*» — Ποῖον θῦμα. Σὺ κόρη βαρύοπλος τοῦ πατρός ἀνταξία, ὦ θυγατερ. — «*Πόθεν ἔρχεσαι, λέγε!* Ὁ Σαχῆπ βασιλεὺς καὶ πατήρ μου ποῦ εἶναι; Ὀμίλει. — Οἶμοι κόρη. Δεινὴ συμφορὰ. Ὁ πατήρ σου Σαχῆπ βασιλεύς μου καὶ ἥρωας ἡρώων αἰχμάλωτος, τὴν σκηνὴν τῶν Λευκῶν, ὡς ἀστὴρ καταπέσας, στολίλιζει δεσμώτης. Τῶν Ἴνδῶν παρ' αὐτῷ ὁ λαὸς δεδεμένος νεκρὸς καὶ αἰμόδρεκτος, σιωπὴν τοῦ θανάτου τηρεῖ, καὶ ἐλέθριον ὕπνον κοιμᾶται.»

ΚΔ.

— «*Ἄλγουναρ. Τὸν κατάκοπον ἵππον σου ἄφες αὐτόν. Εἰς τὴν φάτην ἐκεῖ, ἀκουράστων σειρὰ ἵππων, βόσκει παννύχιον σπεῦσον. Ζεύγος λύσον ἀκμαῖον, ταχὺ, μέλαν ἔχον τὸ χρῶμα. Θεῖ ἐφίππιζ, θεῖς σιδηροῦς χαλινούς εἰς ἀτίθασσα ἄματτα δῶ. Ἀναμένω ἔδῳ. Βασιλὶς δυστυχῆς, σὲ προστάζω.»*»

ΚΕ.

Ἀνελήθη ὁ νέος πτηνός. Ἡ Δαθάμα ἀνῆλθε τὴν κλίμακα. Δόρυ, πυροβόλον, ἀσπίδα, φαρῆτραν ἐκόμισε κάτω. Ἀκινάκας δὲ δύο λαβοῦσα, ἐξώσθη

τὸν ἕνα. Ὁ πιστὸς Ἀλγουνάρ ἵππων ζεύγος κρατῶν ἐπανήλθε. « Λάβε! εἶπεν ἡ κόρη, καὶ ἔπλων ποικίλων τῷ ἔδωκεν ἄθροισμα, ὅπερ πρὶν ἀναβάσας ἐκόμισε κάτω.

ΚΣΤ'.

Οἱ ἵπποι ἀνυπόμονοι τοὺς χαλινοὺς των δάκνουσιν. Ἐπὶ τῶν νώτων ἤδη τοῦ ἐνὸς ἐρρίφθη ἡ Δαθάμα. — « Ἀλγουνάρ, ἀνάβηθι! Ἡ σώζωμεν τὸν βασιλέα καὶ τὸν δέσμιον λαόν, ἡ πίπτομεν. Τὸν ἀνινάκην τοῦτον λάβε. Λύε, κόπτε τὰ δεσμά διὰ τῆς ἰσχυρᾶς κοπίδος του. Ὁδήγει με ἐν μέσῳ τῆς νυκτός. Ὅπταν προσεγγίσωμεν, ὀδήγησόν με ἐλαφρῶς εἰς τὴν σκηνήν, ὅπου ἦρως καὶ πατήρ μου βασιλεὺς Σαχήπ δεσμώτου ὕπνον ἄτιμον κοιμάται. Ἐν τῷ μεταξὺ σὺ λύε τῶν Ἰνδῶν τὰ ἄρρηκτα δεσμά. Ἐγὼ θέλω σὲ φθάσει. Ἦδη ἄγωμεν!»

ΚΖ'.

Τὴν ἀστραπὴν τίς εἶδε διασχίζουσαν τὰ βῆθη τῶν αἰθέρων; Τίς ἀστρὰ εἶδε δύο νὰ διαζῶσι τὰ ὕψη τὰ πολύφωτα τῶν οὐρανῶν; ὑπὸ τοὺς πόδας τοὺς πτερόεντας τῶν ἵππων ἀτραπῶν σπινθήρ ἄένναος ἐξέρχεται. Τὰ περίξ ἀντηχοῦσι συνεχῆ ποδοβολήν. Πνεύματα δύο τῆς νυκτός ἐπὶ πτερύγων ἐλαφρῶν ἀνέμου ὅτι φέρονται νομίζεις. Οἱ γρηγοροῦντες φύλακες ἀνήσυχτοι ἀλλήλους θεωροῦσιν. « Ἰσως, ἴσως, λέγουσιν, ἡ τοῦ Πενζάπ θεότης εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τοῦ φίλου καὶ πιστοῦ λαοῦ τῶν Ἰνδιῶν ἐξέρχεται.»

ΚΗ'.

Ὁρέων πολυπτύχων τὰς συνδέδρους ἔκαμψαν δευράδας. Τοῦ στρατοπέδου τῶν Λευκῶν τὰ φῶτα διακρίνονται. Οἱ δίδυμοι ὀπλιταὶ πλησιάζουσι. Καὶ ἤδη εἰς ἀπόστασιν βολῆς τοῦ πυροβόλου ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου φθάντες καταβαίνουσιν ἀπὸ τῶν σταλαζόντων ἵππων. — « Ποῦ εἶναι, Ἀλγουνάρ, τοῦ βασιλέως ἦρως Σαχήπ ἡ θλιβερά σκηνή; Τὸ ἐλαφρόν μου βῆμα ἐλαφρῶς ἐκεῖ ὀδήγησον.»

ΚΘ'.

Διέρχονται, ὡς νύκτια φάσματα, δάσους πυκνοῦ τὰς ἀτραπούς, ὑγρὰς εἰσέτι ἀπὸ τῆς βροχῆς τοῦ καταρρέουσιν κρουνοῦς. Τὸ σεληναῖον τόξον ἤδη, πρὶν ἐξόπισθεν τῶν πολυδένδρων δύση κορυφῶν, σωρὸς πυκνῆς καὶ σκιερῆς νεφάων ἀμφεκάλυψεν. Ἐπὶ ἀνοήτως χλόη; βήματος διπλοῦ τὰ ἔχνη ἐκτυπῶνται καὶ ἀθόρυβον τὸ ζεύγος τῶν νυκτερινῶν φαρμάτων προχωρεῖ τοὺς ἵππους σύρον ἐκ τῶν χαλινῶν.

Λ'.

Ἐξήλθεν ἤδη ἡ δὴ τοῦ βαθυσκίου δάσους. Εἰς τὸ ἔσχατον τῶν συναδέλφων δένδρων δένουσι τοὺς ἵππους. Κλάδος τις, πάχος ἔχων ἀνδρικοῦ βραχίονος, κυρτὸς καὶ κλίμων ἀκκόνιστος πρὸς τὴν μητέρα γῆν, κρατεῖ τῶν κεκμηκότων ἵππων τὴν ἀφρόεσαν ὀρμήν. Οἱ χαλινοὶ των ἐπ' αὐτοῦ περιεδέ-

θησαν. Ἀτίθασσα τὰ ζῶα δυστροποῦσι μὴ δυνάμενοι τῆς χλόης νὰ γευθῶσι τὴν ἀνόθευσαν τροφήν. Ἡ κεφαλή των ἀνω κάτω φέρεται καὶ ἀνοήτως δάκνουσι τοῦ μοχθηροῦ σιδήρου τὴν ἀδάμαστον ἀκμήν, ἥτις, τὴν γλώσσαν τὴν αἱμάσσουσαν πιέζουσα, τοῦ στόματος δεσμεύει πᾶσαν ἐλευθέραν κίνησιν.

ΛΑ'.

Ἐπὶ τῆς ζώνης τῆς χρυσοῦς τὴν χεῖρα φέρει ἡ Δαθάμα. Τοῦ ἀκινάκου τὴν λαβὴν ὡς ἐρωμένου ψύχουσα μορφὴν βαδίζει ἀκροποδητὶ ὡς πτερωτόν τι πνεῦμα τῆς νυκτός. Ὁ Ἀλγουνάρ διατάσσεται πορεύεται. Ἄλλ' ἡ αἰδὼς ὑπερτερῆ τοῦ φόβου. Τίς κτύπος; Ἀνὴρ δὲν εἶναι καὶ πολεμιστής; Ἀδυνατεῖ παρθένου βασιλίδος νὰ φανῆ δειλιότερος. Προσῆγγισαν. ὑπὸ λευκᾶς κωνοειδῆς σκηνᾶς, κοιμῶνται ὕπνον νήδυμον οἱ ἄνδρες τῶν ἀγῶνων. Φύρδην ἀγλήνη νικηταὶ νικώμενοι, οἱ μὲν κοιμῶνται, οἱ δὲ τίενουσιν.

ΛΒ'.

Ἐρποντες κατὰ γῆς, τοῦ γρηγοροῦντος πρώτου φύλακος τὴν προσοχὴν ἠπάτησαν. Ψιθυρισμὸς τῆς βασιλίδος κόρης πρὸς τὸν Ἀλγουνάρ τοιαῦτα μεταδίδει: « Ποῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ξένων καὶ ξανθῶν Λευκῶν, ποῦ εἶναι ἡ σκηνή; » Τοὺς δακτύλους πτύστων τοὺς λοιποὺς τὸν λιχνὸν ἐκτείνει σιωπῶν ὁ Ἀλγουνάρ καὶ τὴν σκηνὴν δεικνύει. Ἐπὶ τῶν χόρτων σύρονται. Ἡ θύρα τῆς σκηνῆς ὀπισθεν εἶναι καὶ προβαίνουσι συρόμενοι.

ΛΓ'.

— « Τὸν ἀκινάκην σύρε Ἀλγουνάρ! Ἀπόθεε τὴν ραβέτρων, λέγει πτώστουσα ἡ βασιλόπαις κόρη. Καὶ πλαγίως κλίνουσα, ἐπὶ τοῦ ὄπλου βλέπει βέγγοντα τῶν ξένων τὸν σκοπόν. Ὡς λίθος τῆς σφενδόνης ἐπελθοῦσα τὸν ἐξήπλωσε νεκρόν. Ὁ ἀκινάκης τῆς καρδίας ἔθραυσε τὴν τάξιν τὴν ἀρμονικὴν. Καὶ πρὸς τὴν κλίνην προχωροῦσα τὸν ἀνύποπτον κτυπᾷ καὶ θανατώνει ἀθωρεῖ τῶν ξένων ἀρχηγόν.

ΛΔ'.

Ὁ νέος Ἀλγουνάρ εἰς τὰς σκηνὰς ἐρρίφθη ἤδη λυῶν τῶν Ἰνδῶν τὰ ἰσχυρὰ δεσμά. Ὁ ἦρως βασιλεὺς Σαχήπ, λυόμενα, κοπτόμενα ὑπὸ ἀγνώστου εὐειδοῦς Ἰνδοῦ τὰ ἄκαμπτα αἰσθάνεται δεσμά του. — « Φεῦγε, τῷ εἶπεν ἡ νεᾶνις βασιλῆς εἰς τὴν Πηγήν τῶν Κροκοδείλων συναντῶμεθα. » Ὁ ἦρως βασιλεὺς Σαχήπ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν πληγῶν ἠγέρθη καὶ ἐρρίφθη τῆς σκηνῆς ἐκτός, τῆς θυγατρὸς του τὴν φωνὴν οὐδόλως ἐνοήσας. Ἡ Δαθάμα τὴν κληνὴν τοῦ ἀρχηγοῦ ἀφίνουσα πρὸς τὰς συμπύκνους φέρεται σκηνᾶς. Ἦδη δὲ θῆνοι καὶ κραυγαὶ ἀκούονται καὶ τὶς ἀνόητος φωνὴ εἰς τοὺς αἰθέρας ἀντηχεῖ.

ΛΕ'.

Τοὺς θῆρους, τὴν βροχὴν καὶ τὰς κραυγὰς, αἱ ἀτραπῆ τῶν πυροβόλων διαδέχονται. Νομίζει τις, ὅτι οὐραίου φοβεροῦ περιόδοις τελεῖται. Σκυθρωπὸς

ὁ οὐρανός, ἱμάτιον ἐκ νεφάων μελίμων ἐξοκλουθεὶ φορῶν. Καὶ νέας πάλης φοβερᾶς ὁ θόρυβος ἀπλοῦται: τὰ δὲ περίξ βρέμουσιν. . .

ΛΣΤ'.

. . . Εἰς τὸ φρούριον λυσίκωμος, στενάζουσα ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως ἦρως Σαχήπ, ἐξήλθεν εἰς τὰς ἀγυῖας τὴν θυγατέρα ἀπωλέσασα ἀφανισθεῖσαν. Ἐντρομος ἠγέρθη ὁ κοιμώμενος Νανά. Θερραπικινίδες ἑκατὸν, τὴν τεθλιμμένην συνοδεύουσαι Μαθάμ, ὀδύρονται θρηνοῦσαι τὴν ἐκλείψασαν Δαθάμαν. Τέφραν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν αἱ τεθλιμμέναι ἔθεντο.

ΛΖ'.

Καὶ ἤδη τὰ βασίλεια τοῦ ἦρως Σαχήπ παντέρημα τὸν ἐντρομον Νανά ἐγκλείουσι. Τοὺς ὀφθαλμοὺς του τρίβων πανταχοῦ ζητεῖ τοὺς ἐνοικούντας. Ἦδη πρὸς τὴν κλίμακα τοῦ πόδαξ ἠτοιμάζετο νὰ φέρῃ. Γενικὴ κραυγὴ χαρᾶς εἰς τὰς πνοὰς τοῦ πνεύματος ἀνέμου φέρεται. Ἀκούεται ἀνδρῶν ἀθρόον βιδίσμα, καὶ εἰς τοὺς τοίχους ἀντανακλῶνται λάμψεις τῶν δάδων.

ΛΗ'.

Ἡ νέα Φάλλη ἐμφανίζεται ἀσθμαίνουσα. — « Χαῖρε Νανά, » ὁ λόγος πρὸς στιγμὴν τῆς γλώσσης τοῦ Νανά πτεροῖς δὲν ἐξέρχεται. Ἡ Φάλλη ἐξακολουθεῖ. « Εἰς τοῦ Μεγάλου Δάσους τοῦ Πενζάπ, ὁ τῆς Δαθάμας βασιλίδος ἐρωμένος καὶ μνηστὴρ Ἀθάλ, ὁ ἀρχηγὸς καὶ βασιλεὺς ἀνδρείων, ἔφθασεν ἐπίκουρος τοῦ κινδυνεύοντος φρουρίου καὶ τοῦ βασιλέως ἦρως Σαχήπ.»

ΛΘ'.

Ἄγγελος αἴφνης ἔρχεται τοῦ βασιλέως ἦρως Σαχήπ, ἀγγέλλων τὴν δεινὴν καταστροφὴν, καὶ τῆς νυκτός τὴν αἰφνιδίαν τῶν Ἰνδῶν ἀπελευθέρωσιν. Μαθάμ τοῦ βασιλέως ἡ σεμνὴ καὶ τεθλιμμένη σύζυγος εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἔσρημα βασίλεια καὶ τὸν Νανά μετὰ τῆς Φάλλης εἶδε θεωροῦντας τὸν ἐπίκουρον στρατὸν τοῦ φίλου καὶ πιστοῦ συμμάχου τῶν Ἀθάλ. Τὸ πρῶτ' ὁ βασιλεὺς Σαχήπ ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ φρούριον θὰ φθάσῃ. Ἄλλ' αὐτὴ τὴν βασιλίδαν κόρη κλιούσα τὴν ἐξαφανισθεῖσαν, τὴν δεινὴν τῆς συμφορᾶν καὶ τῆς Δαθάμας τὴν ἀπώλειαν πρὸς τὸν πιστὸν μνηστῆρά της Ἀθάλ ἀνήγγειλε, τὴν κλαίουσαν Μιχράμ ταχέως ἀποστείλασα. Ὁ Νανά εἰς ἵππον ἀναβάς ταχὺ πρὸς τὴν Πηγήν τῶν Κροκοδείλων ὡς ἐπὶ πτερῶν ἐφέρετο.

Μ'.

Ἦδη φωτὸς λευκοῦ χροιά διώκει τῆς νυκτός τὰ σκότη. Ὁ Ἀθάλ ἐξέρχεται περίλυπος καὶ πρὸ τῆς πύλης τοῦ φρουρίου ἀναπαύει τοὺς στρατοὺς αὐτοῦ. Μενῶν ὁ φίλος καὶ πιστὸς θεράπων του παρηγορεῖ τὸν θλιβερῶς πενθοῦντα ἦρωα διὰ τὴν βασιλίδαν καὶ μνηστῆρ αὐτοῦ Δαθάμαν.

ΜΑ'.

Ἴππευς καλπάζων φαίνεται μακρόθεν. Εἶναι ὁ γενναῖος Ἀλγουνάρ. Πρὸ τοῦ Ἀθάλ τὸν ἵππον του κρατῶν ἀσπεῦσον, ὡς ἦρω βασιλεῦ, ἐφώνησεν. Ἡ βασιλόπαις καὶ μνηστῆ σου ἔπασεν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, τὸν βασιλέα ἦρωα Σαχήπ καὶ τὸν πιστὸν αὐτοῦ λαὸν ἐκ τῶν ἀτίμων σώζουσα δεσμών. Εἰς τὴν Πηγήν τῶν Κροκοδείλων ἀναμένει σε ὁ ἦρως βασιλεὺς Σαχήπ. Τὴν ἀφίξιν σου μετὰ πένθους ἄμα καὶ χαρᾶς, ἐν μέσῳ συμφορῶν καὶ τῶν δριμύτων πόνων τῶν πληγῶν αὐτοῦ ἤκουσεν, ἦρω νεανία! Φοβοῦμαι μὴ ἐκπνεύσῃ. Σπεῦσον, ἦρω βασιλεῦ, νέφος βραρεῖας συμφορᾶς ἐκάλυψε τὰ τέκνα τῶν κοιλάδων τοῦ Πενζάπ.»

Ὁ ἥλιος τὴν πάχνην καὶ τὴν δρόσον τῆς νυκτός ἀπορρίψων ἀνέτειλεν. Εἰς τὴν Πηγήν τῶν Κροκοδείλων τῶν ἀνδρείων τοῦ Σαχήπ αἱ ἀραιαὶ καὶ τεθλιμμένα φάλαγγες σιωπηλαὶ καὶ κατηφεῖς τὴν συμφορὰν καὶ τῆς νυκτός τὴν θύελλαν πικρῶς ἀνυλογίζονται. Πέριξ τοῦ βασιλέως ἦρως Σαχήπ, δεκάς ἀκμαίων, ῥωμαλέων νέων ἴσταται. Γογγύζει ὁ γενναῖος βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ἄλγος τῶν πληγῶν καὶ τοῦ ἀλύτου πένθους. Ἄλλ' ἄμα τοῦ Ἀθάλ πεπυκνωμένα ἀνεφάνησαν τὰ τάγματα, ἠγέρθη, καὶ τὴν δύναμιν ἐκλείπουσαν ἀνακαλῶν προέβη. Ἀκρυα πικρὰ ἐπὶ τῆς παροῖας αὐτοῦ ἐκύλισαν. Προσῆλθε κλιών ὁ Ἀθάλ, τὸ θέαμα ἰδὼν. « Ὡ πάτερ, εἶπε, ποῖα θύελλα δεινῶν; » Καὶ τοῦ μανδύου τοῦ πενθοῦτος ἦρως Σαχήπ ἀσπάζεται γονυπετῆς τὰ ἄκρα. Ἦγειρεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Σαχήπ καὶ ἀσπασθεῖ, κέλητα ἐζήτησεν εἰπών— « Ὡ τέκνον, ἄγωμεν, τὴν ἡρωίδα ἢ νὰ σώσωμεν μνηστῆρ σου καὶ ἀξίαν θυγατέρα μου, ἢ νὰ ἀποθάνωμεν ἐκεῖ.»

ἠγέρθη τῶν πενθούντων τοῦ Σαχήπ πολεμιστῶν ἡ καθημένη στρατιά, καὶ μετὰ τῶν ἀνδρείων τοῦ Ἀθάλ ἠνώθη. Ἐφιπποὶ προβαίνουσιν ὁ ἦρως βασιλεὺς Σαχήπ γυμνὸν τὸ ξίφος του κρατῶν καὶ ὁ ἐπίκουρος αὐτοῦ καὶ τῆς Δαθάμας ἐρωμένος καὶ μνηστῆρ Ἀθάλ. Ἀθρόαι δὲ βαδίζουσι ἐξόπισθεν αἱ ἠνωμένα στρατῆται.

Μακρόθεν τῶν λευκῶν οὐδόλως διακρίνουσι τὰς χιονώδεις αἱ Ἰνδοὶ σκηνὰς. Οὐδ' ἔχνος στρατοπέδου διακρίνεται. Ἀνήσυχος ὁ ἦρως βασιλεὺς Σαχήπ καὶ ὁ πιστὸς ἐπίκουρος Ἀθάλ τοὺς ἵππους των κεντῶσιν. Ὁ λοιπὸς στρατὸς ακερὰν ἐκπελεῖσθη. Ἦδη τοῦ πυκνοῦ καὶ γηραλέου δάσους τρέχοντες ἐξέρχονται. Σαχήπ ὁ ἦρως τὴν σκίαν ἐπίνωθῆν του τοῦ θανάτου βλέπει πίπτουσαν. Τὸ βῆθος τῶν πληγῶν αὐτοῦ ὁ πόνος τοῦ θανάτου φοβερῶς εἰσέδυσσε. — Μόλις τοῦ δάσους κάμπτουσι τὰ τελευταῖα καὶ μονήρη δένδρα καὶ ὦ θέαμα. — Ἐπὶ ἀγχόνῃς ἐστημένης μεταξὺ

δύω γειτονικῶν δρυῶν, κατάχρυσος πολεμιστῆς καὶ λάμπων αἰφωεῖται. — Οἱ λευκοὶ οὐδόλωσ φαίνονται. — Ὡ φρίκη, ἡ Δαθάμα. Ἀνεγνώρισεν ὁ ἥρωσ βασιλεὺς Σαχίπ τὴν βασιλῖδα θυγατέρα του καὶ στάς, ἠτένισεν ἐπὶ μικρὸν τὴν φοβεράν σκηνὴν, καὶ ὑπὸ ἄλγος πόνου ἐνδομήχου καὶ πληγῶν ὁ τάλας συντριβείς, τοῦ ἵππου του κατέπεσεν, ὡς πίπτει κεραυνόπληκτος. — Προσῆγγισεν ἡ στρατιά. — Ὁ δύστηνος Ἀθάλ ἀκίνητος τὴν φοβεράν σκηνὴν τῆς φρίκης ἀτενίζει. — Βαθὺν ἀρήσας αἴφνης στεναγμὸν, καὶ τοὺς Ἰνδοὺς προστάζας τὸ παρθένον πτώμα ἐκ τοῦ ὕψους πρὸς τὴν γῆν νὰ κλίνωσιν, ὠρκίσθη ν' ἀποθάνῃ.

Ἡ δύστηνος καὶ ἄπνους βασιλῖς κατεβίβασθη. Ἄμορρον τὸ ἱλαρὸν τῆς ἥτο καὶ ὠραῖον πρόσωπον. Θανάτου πτέρυξ φοβεράν καὶ παγετώδη ἔχε σκιάν ἐπὶ ἄβρου καὶ καθαροῦ μετώπου. Ἐπεσε πρηνῆς ὁ ἐρωμένος καὶ μνηστήρ Ἀθάλ καὶ ἔκλαυσε τὴν ἡρώϊδα κόρην. Κατηφείς οἱ δύστηνοι Ἰνδοὶ τοῦ δρᾶματος τὴν πένθιμον σκηνὴν ἐνατενίζουσι. Τοῦ θρήνου κορσεθεὶς καὶ ὀρκισθεὶς ἐκ νέου ν' ἀποθάνῃ ὁ Ἀθάλ, ἐπὶ φορείου ἀπαλοῦ καλάμου Ἰνδικοῦ ἐπέθηκε τὴν βασιλῖδα κόρην, καὶ στεναζῶν πρὸς τὸ φραυρίον ἐφέρετο. Ἐντὸς χλαμύδος καταχρύσου τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλέως ἥρωος Σαχίπ Ἰνδῶν δεκάς ἐκόμιζε. Καὶ ἦν ἡμέρα αὕτη πένθιμος. Προσῆλθον ἤδη καὶ τῶν χθές φυγόντων τοῦ ἀγῶνος τὴν φθορὰν Ἰνδῶν τὰ τεθλιμμένα λείψανα ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ὀρέων καταβάντα.

* * *

Πυρὰ μεγάλη ὑψηλὴ προητοιμάσθη. Τοῦ φρουρίου ἐξῶθεν λαὸς καὶ τοῦ Ἀθάλ οἱ θάλλοντες πολεμιστὰ κυκλοῦσι τὴν σκηνὴν. Ἐπὶ τοῦ ὕψους ἡ νεκρὰ Δαθάμα καὶ ὁ ἥρωσ βασιλεὺς Σαχίπ ἐτέθησαν. Χρυσὸς καὶ ἄργυρος ἐτέθη ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Βεραπκινίδες ἑκατὸν καὶ ἡ Μαθάμ ἡ μήτηρ βασιλῖς καὶ τοῦ Σαχίπ τοῦ βασιλέως σύζυγος ἐκεῖ ἀνέβη. Κλαίει ὁ δύστηνος λαός. Ἢδη γλώσσαι τοῦ πυρὸς ὑψοῦνται πανταχόθεν. Ὁ Ἀθάλ ἀτάραχος τὸ ὕψος ἀναβαίνει τῆς πυρᾶς καὶ τῆς παρθένου καὶ μνηστῆς Δαθάμας τὴν μορφήν ἀσπάζεται. Φρίσσει ἡ φάλαγξ τῶν πιστῶν αὐτοῦ Ἰνδῶν. Ἀπὸ τοῦ ὕψους ὁ Ἀθάλ πρὸς τὸν λαὸν τοιαῦτα λέγει. «Ὡ πιστοὶ λαοί. Ἀκούσατε, οἱ βασιλεῖς τῆς χλοερᾶς κοιλάδος τοῦ Πενζάπ ἀθρόοι ἀποθνήσκουσιν ὡς ἥρωες. Οὐδεὶς τὸν θρόνον πλέον τὸν θρηνοῦντα θ' ἀναβῆ τοῦ βασιλέως ἥρωος Σαχίπ, καὶ τοῦ ἀνδρείου βασιλέως, ὦ Ἰνδοί, Ἀθάλ. Ἰσότης. Πᾶς Ἰνδός, καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Πενζάπ πολεμιστῆς, ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς πυρᾶς τοῦ ὄρκου ἀπολύεται, ἢν οἱ προπάτορες αὐτοῦ πρὸς τοὺς πατέρας ἔδωκαν ἡμῶν | Ὡ τέκνα, χαίρετε!»

ΠΟΙΗΣΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ.

Ἐπὶ τοῦ τάφου ἐρωμένης.

Ἐπάφαγε τὰ χεῖλη σου
τὰ ῥόδα νὰ σκορπίζου,
εἰς ἓνα μνήμα ἀναίσθητο,
τὴν εὐμορφιά χαρίζου,
αὐτὰ ποῦ ἐγλυκοφίληταν
οἱ ἔρωτες συχνά.

Ἐὰν ἐλαφρὸ θυμίαμα
ἡ θεῖα ψυχὴ ἀναβαίνει

ἴσ τὸν οὐρανὸν, τὸ σῶμα τῆς
κλεισμένο ἐδῶ προσμένει.
τὸ φλογισμένο σῶμα μου
νὰ τὸ δεχθῆ ψυχρό.

Ἐδ' ποῦ τέληψες, πέτρα τοῦ τάφου,
τέτοιαν εὐμορφὴ κόρη νὰ κλείσῃς,
μὲ τὰ δάκρυα θέλω νὰ σχίσῃς,
ἔπου χύνω πικρὰ καὶ θερμά.

Σχίσου ναί, καὶ εἰς τὰ μαῦρα σου βάθη
γλυκὸ θάλαμο ἐκεῖ νὰ μοῦ δώσῃς
τὸ πολύπονο σῶμα νὰ ἐνώσῃς
μετ' αὐτοῦ ποῦ τὸ κράζει σιμά.

* * *

Ἀίνιγμα.

Εἶμαι μυθικός τις ἥρωσ, σπανιώτατος τὸ κάλλος,
τὸ δ' ἑμῶν μόνον μου ἄνθος διαχέον εὐωδία
ἐκμαγεύει τὴν καρδίαν.

Ἄν τὰ πρῶτά μου ἀφήσῃς, τιμὴν, ὄσσην οὐδεὶς ἄλλος,
ἔχω παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τῷ Βάκχῳ δὲ ἰδίως.
ἀλλὰ εἶμαι τίς καὶ ποῖς;

Ἄν τὸ μέσον μου ἀφήσῃς, καὶ μὲ ἀναγραμματίσῃς,
φυτὸν πάλιν θά μὲ ἴδῃς, ἀλλ' οὐχὶ φυτὸν σπουδαῖον
ὡς τὸ πρότερον ὦραϊον.

Ἄν τὸ δευτέρον μου αὖθις ἀπαλείψῃς, θά μ' ἀφήσῃς,
ἵνα γείνω ὄλος ἴσος. Καὶ τὸ δευτέρον μου πάλιν
κρύπτῃς, φίλε, βλέπεις ἄλλην
ιδιότητα μεγάλην. Δηλητηριάζω λίαν
τῶν ἀνθρώπων τὴν καρδίαν.

Ἄν μὲ ἀναγραμματίσῃς,
χρήσιμον ἐγὼ θά γείνω εἰς τὸν οἶκόν σου ἔν κτήνος.

Ἄν μὲ ἀποκεφαλίσῃς,
εἰς τὴν σάρκα σου ὑπάρχω, ὡς τῶν μελισσῶν τὸ σμήνος.

Κ. ΠΑΗΘΟΝΙΑΔΗΣ.